

ROL

OBRÁZKOVÝ ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ - SYTNIANSKY.

Roč. VIII.

Turč. Sv. Martin, 30. Júna 1877.

Číslo 6.

Švihák.

Poveš od *Miloslava Dumného.*

(Pokračovanie.)

VII.

Javorníkoch bola jedného dňa celá sbura.

Občania dozvedeli sa, že obľúbená v celej obci Martuška včerajšieho dňa z otcovského domu sa vzdialila a utrápený otec, učiteľ Pavel Javornický, marne ju očakával večer domov. Ubohý otec skoro zúfal.

„Veru peknú dcéru vychoval si, starostlivý otče! Po celý deň túla sa von z domu a pozde na noc ešte nevráti sa do neho.“

Tak zlomyslné urážala manželka Antonia manžela svojho, otca utrápeného.

„Ja sa veru budem hanbiť za takú roztúlanú sestričku,“ sekundovala dcéra jej Tónika.

Otec zpočiatku mlčal, potom bolastne vzdychal; ale keď jedovaté šípy manželky a tejto dcéry len neprestajne na srdce jeho lietali, tu ho opustila trpelivosť a struna už tak dávno pretiahovaná praskla a on vyvolal: „Mlčte vy hady! Vy pokolenie

jäšterčie! Vy ste dobré dieťa moje vyhrizly z domu, vy jazyčnice zlostné!“

Utrápený statočný učiteľ, Pavel Javornický, celú noc nezažmúril oka. Bola to trapná a dlho trvanlivá noc! Manželka a nevlastná dcéra jeho položily sa, jako by sa nič nebolo stalo, na odpočinok. Veď jich netrápila neprítomnosť Martina. Rady byly, že sa jej ztriasly; to bola jich dávna žiadosť, aby ju odprataly z domu. Javornický bdel a vzdychal a plakal. Ešte nikdy nevstupoval mu tak živo pred oči predošlý život tohoto domu a stav jeho jako teraz, keď sa tak žalostne bol premenil. Utratil manželku a zostal vdovcom, srdce jeho otcovské čo najslachetnejšie smýšľalo vtedy, keď opäť do stavu man-

Kňažna Milena.

želského vstúpil. Chcel mať v dome hospodičku, dcéru ač i nie matku, teda aspoň priateľku, ktorá by ju bola viedla, zdokonalovala, tešila, vychovávala. Pravda, že si i to vyznať musel, jako pri volení si druhej man-

želky nebol dost opatrným; viacej dal na ľudské reči, lež na svoje vlastné srdce. Tak si zhorčil život, do domu dostal na miesto očakávaného strážcu anjela pokušiteľa satana, dostal ešte nadto mladého diablika zlostného v Tónike a prišiel o jediný ešte poklad trpkého života — o dcéru lúbenú.

Tam sedel ten zronený stavec a hladal útechu v svätej knihe Božej — biblii. A hľa, keď preberal jej listy, čo to za karôtku našiel peknými ťahy ruky dcéry svojej zmizlej písanú? Čítal tú karôtku:

„Milovaný otčičku!

Odpustte srdcu môjmu; ono nenie v stave v tom pekle domu nášho ďalej vydržať. Idem, kam ma dve oči svetom zavedú. Dobrý Bôh neopustí ma, alebo ma vezme mrtvá mati moja k sebe. Vo dne, v noci, živá, mrtvá budem sa modliť k Bohu za Vás, otče, aby Vás tiež vysvobodil.

Vaša utrápená

Marta.“

„Aby vás Bôh tiež vysvobodil!“ . . . tak čítal nešťastný manžel a ešte nešťastnejší otec. Teda tak ďaleko to už s nim došlo, že jeho útla dcéra lepšie pochopila biedny lós jeho, lež on sám. Tak veľiké nebezpečie by mu hrozilo vo vlastnom jeho dome, žeby bolo žiadúco bývalo, aby ho Boh vysvobodil? A jakby nie! Veď ten jeho terajší trpký život ani sa nemôže životom nazývať! Oj, inak, docela inak bolo tu predtým! Veď to nie len on cíti, ale i všetci oddaní mu ľudia v obci. Povinnosti svoje on i dnes verne koná, ale nieto v tom toho života, jaký býval drieb. Keď sa ukázal predtým na ulici alebo v domach občanov, vídaval, jakó sa mu uveľičené, uradosnené tváre jejich v úsrety usmievaly; teraz zbadal na nich tiež všetok výraz úcty naproti sebe, ale spolu spozoroval, jakoby na každej z tých milých, oddaných mu tvár hlboké poľutovanie sa zračilo. Ach, veru že nešťastný je človek ten, ktorého priatelia jeho úprimným súcitom lutujú! Ale i to stojí, že kto má sebe oddané srdcia v živote, čo s nim v čas žalosti trpia a žialia, s nim plačú, s nim súženie nesú, že ten má veľikú úlavu skrze to v bôloch svojich. A takú úlavu mal i náš Javornický.

Keď deň i noc pominuly a Marty nebolo, keď manželka jeho i s dcérou ešte bezohľadnejšie odsudzovaly zmiznutú dcéru Martu a urážaly ubiedeného otca, v jedinej dcére svojej sklamaného — počal sa starať o hľadanie dcéry svojej. Lístok od Marty, v biblii naleznutý, neukázal nikomu, ten si jako drahocennú pamiatku schoval za niadra svoje, na otcovské utrápené srdce. Šiel vyhľadať chlapov, aby šli vo všetky štyry strany sveta hľadať dcéru jeho. A keď sa to obec dozvedela, že Marty niet, zbúrila sa celá proti zlej macoche, bo to vedel každý, že je ona veru satan. Nektóri starší, ba i sám predstavený obce, ubierali sa do školy, aby ukrutnej macoche vážne, dôrazné slovo riekli.

A jakože jich tá privítala? Ozbrojene. Ona to tušila, čo sa v obci robí; že sa obec proti nej sbúrila, doniesli jej to z krémy a zo mlyna. Kréma a mlyn sú preca v každej obci v malom to, čo po veľkomestách kaviarne. Do kaviarní idú ľudia, aby sa niečo nového z novín dočítali, a v kréme sa všetko možno dozvedieť, čo sa v obci robí, a vo mlyne tiež, kde živé sedávajú novinárky, jichž jazýčok tak si poklepkáva sfa ten mlyn rapotavý. Pani učiteľka mala spoločnosť priam za rána; navštívili ju pani arendátorka, žena Iečikova Rířka z krémy a pani mlynárka Kubalová. No, proti tomuto trojlístku škoda bolo i vystúpiť; kto s tým za prsty sa ťahal, tomu sa iste to kratšie uslo, nikdy nezvífazel. To musel znať i pán kurátor, i pán richtár, bo prosili pani učiteľku, aby vyšla von na jedno slovo; ale ona jim odkázala, že kto sa s ňou chce shovárať, aby šiel k nej do chyže. Tak teda to i ona znala, že viac žien viac zmôže. Keď ináče nebolo, išli starší dnu, ale skoro mali vôľu ísť von, bo sa pani učiteľka dokázala byť paňou domu a odrezala doprosta i richtárovi, i kurátorovi, i starším, že coky komusi starať sa do jej domácnosti!

A čo videl ubohý otec?

Tonika sedela pri stole, oblečená v nové rúcho Martino, ktorú jej mať predstavovala jako podarenú dcéru domu. Rozdrážený otec ztrhol rúcho Martino z tela Toniky.

„Už vidím, že tu nevydržím.“ slovila s veľkým hnevom pani Antonia, hľadiac na

svoju plačúcu dcérku Toniku; „či ste kedy videly, susedky moje, takého tyrana?“

„Upokojte že sa, pani susedka, veď sa to pomíne. Pán sused presvedčí sa dnes zajtrá, kto je hodná dcéra, ktorá je hodná nových šiat i jeho otcovskej lásky. Darmo sa pán sused so svojou uteklou dcéruškou vysmieval z mojho muža, že hľadá začarované poklady; kto sa naposled smeje, najlepšie sa smeje. Už i pán sused má ztratený poklad, ktorý môže hľadať a kto vie, či môj muž skorej svoje začarované poklady nenajde než pán sused svoj ztratený, a keď ho i najde, kto vie, či sa svojmu pokladu tak radovať bude, jako môj muž svojmu. Veru, veru, ten ztratený poklad ľahko zo svojej ceny utratí!“

Pani Antonia vyobjímala a vybozkávala drahú pani susedu Kubalovú za jej múdre reči. Pán učiteľ Javornický zavrel sa do svojej skromnej izbetky, vzal si listok Martin pred seba a položil bibliu na stôl, počal čítať Joba. A čítal v Jobovi reč manželky jeho, ktorou mu v kríži tú potechu, tú radu dávala: „Zloreč Bohu a umri!“ A čítal zase v liste milovanej, ztratej dcéry svojej: „Vo dne, v noci, živá, mrtvá budem sa modliť, otče, za vás, aby vás tiež vysvobodil!“

Búrľivé a trápne pocity, ktorými sa zmietalo srdce jeho, opísať nemožno.

Medzitým občania ztratenú hľadali a nenašli. Vo mlyne a krčme, ba i v samej škole zo strany manželky Antonie a jej dcéry bola radosť veľiká. Novoveký Jakob darmo čakal i na toho, kto by mu aspoň nejakú zvest o milovanej dcére Martuške priniesol. Za viac týždňov nedozvedel sa ubohý otec ničoho o ztratej dcére svojej. Vo mlyne a krčme rozličné veci o nej hovorili, rozličné povesti o nej trúsili; sama jej macocha s dcérou pilne jich rozširovaly. V obci bolo všeobecné rozhorčenie naproti dračici macoche. A keď trpezlivý Javornický očividome klesal, nikomu sa nikdy nepožaloval, všetko trpezlivo znášal a mlčal.

Jedného dňa obdržal utrápený otec od svojej dcéry list. Teda žije, teda sa neztratila a je v poriadnom dome, v panskom dome, v dobrých rukách. Radi ju majú pre jej výbornú hru na fortepiano, je spoločnicou pan-

skej slečny, dobre sa cíti, má pokoj a vzdeláva sa. V dome Völgyessyovskom v kaštieli obce *** našla prítul výborný nad očakávanie; tam nachodí sa i jedon výborný vychovávateľ, mladý Peter Jablonský, budúci lekár, národovec, jej priateľ, ktorému výhodné miesto toto, keď sa náhodou s ním sišla, má ďakovať. Prosí otca, vylíčiť mu stav svoj, aby sa o ňu netrúpil a odpustil jej, keď ho odchodom svojim zarmútila, rozhnevala.

O, kto je v stave opísať tú radosť, ten pocit blažený, ktorý rozhostil sa v srdci blaženého otca! Völgyessyovský kaštieľ nachodil sa v obci, asi dva dni cesty od Javorníkov vzdialenej; rodina tá bola vážená v celej stolici. Viac nebolo treba znať starostlivému otcovi k tomu, aby bol docela blaženým.

S víťazným pozorom hľadel na manželku svoju, držiac dcérin list v ruke, ktorý podal Tonike, aby ho prečítala matke svojej.

„Ach, teda slečna dcéra je v panskom dome a má i mladého priateľa? Vieme, čo to má znamenať,“ riekla úsmešne pani Antonia. „Ten mladý priateľ iste ju čakal za dedinou, keď z rodičovského domu odišla a potom sa jim pravda ľahko bolo náhodou síst. Tak teda, dobrý otče, pod jednou strechou sú spolu?“

Javornický opovrženým zrakom meral nezdrarnú manželku svoju Antoniu a jej usklabujúcu sa dcéru; ale tými to nebars pohlo; lebo keď z chyže odchádzal, hlasitý chychot jejich ho sprevádzal.

A v tom okamžení išla pani Antonia navštíviť pani arendátorku Rifku, aby jej veľikú novinu sdeliť mohla, a v tom istom okamžení poberala sa slečna Tonika do mlyna k pani susede mlynárke Kubalovej.

Vo mlyne bolo viacej žien i diev z obce mletím zaneprázdnených a všetky ztrnuly, keď od slečny Toniky také zlé reči na Martu hovorené počuť musely. Jedna matrona jej doprosta slovila, kárajúc jej kľevtný jazýčok, že sa veru mohla hanbiť s takou novinou na verejnosť vyjsť a čoby to priam všetko pravda bola (čo jej ale žiadna z nich neuverí), nesvedčilo sa to jej roznášať po obci. Darmo to pani mlynárka opeknovala; žieničky sa na tom horšily a devy, z ktorých jedna každá

milovala a ctíla Martu, keď sa Tonika zahnanbená von zo mlyna poberala, jej zanôtily:

„Bodaj jedna žena
Pred Boha neprišla,
Keď ma do susedov
Ohovárať išla.

Nebola to žena,
Ale bola dievka;
Bodaj nenosila
Zeleného vienka!“

Otec s dcérou stáli v ustavičnom dopisovaní. Každý list mal pre neho novú a novú radosť, novú a novú vňadu; bo z každého starostlivý otec o tom sa presvedčil, že sa jej dobre darí, že sa vzdeláva, keď ešte i len vo francúzskej reči sa cvičí a vôbec v tom panskom dome tak vzdelavateľne, sfaby v nejakom ústave výbornom si žije. Nábožný a šľachetný Javornický poručil všetko Bohu. Teraz videl, že je i toto jeho riadenie, lebo ač trpkou cestou, ale preca príjde jeho dcéra k takej vzdelanosti, jakej by sa jej v rodičovskom dome nikdy nebolo za podiel dostalo. Tak bláhal si otec. Večer a ráno pri svojej oblúbenej biblii neležal pred nim už len jeden jediný dcérin list, i to list taký, čo ho len zarmucoval; ale ležaly pred nim mnohé listy jej, z ktorých ho každý voždy viac a viac potešoval. Blažený otec zabudol docela na to, že nenie blaženým manželom; zabudol docela na peklo svojho domu a žil si v túžbach nebeských blahej budúcnosti dcéry svojej.

Tak minul skoro rok.

Jasná bola obloha života Pavla Javornického, urážky a úštipky manželkine neboly v stave ju mrakom zakaliť, jemu slnko blaženej nádeje svietilo v dcére milej a tá nádeja všetko premáhala.

Jako keď z jasného neba udre hrom, tak zatriasla zpráva najnovšieho Martinho listu srdcom otcovským. Marta opustila panský dom, vyšla z neho i s priateľom svojim spolu u tohoto otca. To bolo hrozné! To nebol pravý krok! Ona prosila otca, aby osobne došiel do domu Jablonského, tam že sa dozvie všetko. Javornický bol zronený, zničený. Trebars mala dostatočnú príčinu opustiť panský dom, trebars je všetko v poriadku, preca nebol spokojný, ale si vzdychol, že to dievča

k veľkým žialom a ťažkým bólom života je povolano.

Javornický chystal sa na cestu.

Antonia s dcérou dozvedely sa dákosí, že Marta nenie viacej v panskom dome. Dozvedely sa i to, že je v dome svojho milenca. Nebolo tým viacej treba. Priam to znala celá obec.

VIII.

Utešenými lúčnymi chodníkami ide si pekný mladý párik ruka v ruke. Málo spolu hovoria. Kedytedy prehodí mladík slovo a deva odpovedá s „áno“ lebo „nie.“ Tak mladí, tak pekní sú oba a tak ťažko zadumenie, tak smutní! My sa tomu diviť nebudeme, bo vieme, že sú to Peter s Martou a že len včerajšieho dňa zažili po prvýraz niekoľko blažených okamihov prvej vrelej lúbsti, ale spolu i hroznú noc toho najťažšieho boja v živote, boja čisto milujúceho srdca s podlostou. Za nimi leží doba krátka trpkých na celý život upomienok a pred nimi nejistá, ach, snad ešte tráplivejšia budúcnosť!

Tak mladí oba a už tak roztúlaní! Z rodnej viesky vyšli boli oba, sišli sa v panskom dome, v dome, kde jim bez nebezpečia ďalej sotrvávať možno nebolo a tak jako ruka v ruke vošli doň, tak zase idú z neho von. Kam?

Kde sa octnú v najbližšej budúcnosti, to vedia; veď sa poberajú k otcovi, áno každý z nich má uvidieť otca svojho. Marta bude písať svojmu otcovi, aby sa k otcovi Petrovmu na cestu vydal, o tom i Peter vedel a úmysel jej schválil, áno nemálo sa tešil na sídetie sa s otcom tej, ktorú jeho srdce prvým posvätným ohňom lúbsti milovalo, na obznámenie sa s tým, ktorý takú jednak krásnu, jako i spôsobnú devu vychoval.

Ale ani tieto blažené myšlienky neboly v stave zadumenie a ťažkomyselnosť utešeného, ruka v ruke putujúceho páru nášeho rozplasiť. Ej smutné je preberanie sa človeka mladého, duše na krídlach pozlátistých obrazotvornosti si poletujúcej, keď ona precitne v skutočnom živote, keď oči jej vidia nahú prósu jeho. Lebo, čo videli? Pravý opak toho, čo si boli vidieť slubovali, čo jakoby

vo sne už boli vídali, čomu žili, v čom sa bdejúc, sniac kochali! Tak precitli i naši zalúbenci ku próse života. Za nimi panský ráj hriechu — a pred nimi clivá púšť života!

Pred malou, nízkou chalupou zastavili sa naši putujúci priatelia. Peter poďíval sa do nej nízkym okienkom a videl otca svojho sediaceho za stolom pred misou k modlitbe ruky složené majúceho. Nevošli priam dnu, na čo by mali kaziť obed otcovi, o ktorom vedeli, že sa ťažkou prácou dounoval a iste mu jednoduchý obed jeho dobre padne. Na to, že oni dnes ešte ani jedného kúska pokrmu v ústach svojich nemali, na to nepomysleli, tu jim to ani jednomu, ani druhému do umu neprišlo.

Po obede zaklopali na nízkych dverach chalupy a otec si objímal syna a zvedavým zrakom pozeral na utešenú, až po uši zaprlenu, pri dveroch stojacu dievčinu.

Za niekoľko menšín bolo všetko vyrozprávaný. Otec Jablonský s úľubou pozeral na šumné, tak príjemný dojem na neho robiace dievčatko a čo chvíľa sedeli mladí pútnici za lipovým stolom hostení súc jednoduchým spôsobom od chudobného, ale driečného a vďačného otca.

Marta priam od počiatku, čo do chalupy tejto vstúpila, dobre sa cítila. Videla, že tu chudoba s nábožnosťou a poctivosťou spojená prebývala. Zabudla na všetko, čo sa dosiaľ stalo; kaštieľ nádherný, ktorý opustila istotne jej tu neprišiel na um, tým menej by jej veru bolo napadlo srovnávať chudobu a jednoduchosť chalupy s jeho skvelou nádherou, pohodlnosťou a bohatstvom. Tak mladá už presvedčila sa, že v tých nádherných a bohatých kaštieloch zriedkavé je opravdové šťastie, zriedkavá je opravdová spokojnosť, jakoby kaštiele a paloty nebývaly jej domovom, jakoby sa ona v nízkych, jednoduchých a opovržených chalupách pred svetom ukrývať chcela a musela. V tom kaštieli jaký tam nepokoj, jaké trápenie srdca; tu v tejto chatrnej a biednej chalupke jaký mier, jaký pokoj! Tak nízko a tesno je tu, snaď spokojnosť preto tu tak rada sa drží, preto tak nerada z jej lona sa vytráfi.

Ale starý Jablonský upozorňoval ju na rozdiel ten, ktorý sama zbadala sa nezdala. A tá odpoveď Martina, ktorú mu ona na toto upozornenie dala, tak sa Jablonskému pozdala, že sa musel i potešiť i zadiviť na hodnom, rozumom tomto dievčati. Sotva slnko sklonilo sa k západu, už tri dobré duše rozumely si, a večer našiel jich tri dobré srdcia v chatrnej nízkej chalúpke tak spokojené a blažené, jakoby boli v tom najnádhernejšom, najskvelejšom paláci.

Je to životná skúsenosť, že nehody a nešťastie viacej spojujú a tuhšie v úprimnej spojitosti udržať znajú srdcia ľudské, lež pohodlie a šťastie. U ľudí všetkým zovniutorným šťastím oplývajúcich je opravdové priateľstvo zriedkavé, nestále; tam sa radšej zahniezduje závist a jedného nad druhého vo vysokej mysli sa vypýnanie. Tam človek chladno ziera na človeka, bo domnievajú sa sám sebe byť dostatočným, bližného svojho nepotrebným pohrda nim, uzaviera sa sám do seba. Nehody a nešťastia sdrúžujú ľudí, spojujú jich vrelo a úprimne. Sladké je nájsť v tom svete druha svojich bolastí, svojho súženia, trpkostí. Veliké potešenie, velikú úľavu podáva človeku to presvedčenie, tá skúsenosť, že i brat a sestra jeho podobnému súženiu poddaní sú, že vidí sa byť nielen samostatným na svete, ktorému nebe na slabé ramená ťažké jarmo kríža naložilo. Priateľstvo boháčov a šťastných sveta synov tvorí a udržuje zväčša len zisk časný alebo stejné nemravné záujmy: preto nenie ono pravé, preto skoro sa rozsype, rozletí; súcit duší trpiacich zapríčiňuje stajný lós, vzájomná na seba odkázanosť, preto ono trvá stále, trvá večne.

A ku trom rovnocitným srdciam, ku trom rovnobólnym dušiam pridružilo sa ešte i štvrté.

Úzka bola tá Jablonského chalupa a v nej preca tak mnohé šťastie sa zkrývalo a ona preca za viacej dní bola svätynou štyr duší, ktoré na celý svet zabudly, len sebe samým v nej žijúc, v sebe samých celý svet spatrujúc a tento len na tolko, na kolko sa jich bol dotkol a na kolko v ňom i na budúce pohybovať sa museli, spomínajúc.

Tam sedeli dvaja vážni otcovia za stolom a pri nich jejich milé dietky. Čo bolo predbežne potrebné k spoločnému, vzájomnému uspokojeniu sdeliť, to si sdelili boli a preto i boli tak veľmi spokojní. Všetci boli vzájomne o sebe presvedčení, že sa milujú a že sú jedon druhého hodní; otcovia prišli k tomu povedomiu, že milované dietky jejich majú dost mravnej sily v sebe k tomu, aby v prevrátenom svete obstáli a k žiadúcej lepšej budúcnosti sa prebiť mohli.

Tak si tam sedia všetci spokojní, blažení, jako jedna rodina.

„Drahý priateľko môj,“ riekol Javornický, ktorému poznať bolo na šlachetnej tvári, že od tých niekoľko dní, čo sem zavítal, okrial a omladol, „veru nelutujem, že som sa k vám ustával: tak poučný lós človeka som ešte málo na tom svete zkusil. Domnieval som sa, že som ten najopustenejší, najnešťastnejší a mňa preca svet tak neprenasledoval, jako vás. K tomu ja som si môjho nešťastia sám vinou, nekrúť hlávkou svojou dcéra moja; viem, že si mi ty už odpustila. Tak je, ja som si svojho nešťastia sám príčinou. Nenútil ma nik po druhýraz sa ženit a zo svätynke domu môjho peklo robiť.“

„Nás lós,“ odvetil starý Jablonský, „ctený pane priateľu, je stejný. Zlí, prevrátení ľudia sú nášho žialu a nášho nešťastia príčinou. Ale i my oba sme zvinili, že sme neboli proti nim opatrní a tak dost ozbrojení. Boli sme nevinní a sprostní jako holubice, ale nie spolu i opatrní jako hady. A oboje radí nám evanjelium.“

„Ja myslím,“ zamiešal sa Peter do reči, „že nenie našou úlohou teraz horekovať a bedákať, ale radšej o budúcnosť sa postarať. Nie z mutného oka, z ruky pilnej nádeja kvitne, hovorí náš Kollár. Zabudnime, milí páni otcovia, na to, čo je za nami a starajme sa o tie veci, ktoré sú pred nami. Truc na truc nekomu. Naša budúcnosť musí zahaňbiť minulosť, musí nám dať zadosťučinenie a musí pokarhať zlomyseľníkov našich. Tvoja nevinosť, otče môj, musí vyjsť na svetlo a tvoju škodu ti Bôh nahradí. Áno verím drahý môj otčíčku, že všetky tvoje žiale blažená radosť zamení.“

„Tak sa mi líbete,“ chválil učiteľ Javornický, „mladý priateľu. To je smýšľanie, cítenie, osvedčenie sa slachetnej mladosti. Človek nesmie opustiť krídla, nesmie si zúfať. Dobrý Pán Boh všetko zlé napraví. Veru vyznať vám musím, že znovu žiť začínam, znovu dúfať chcem; dobré je to skrahlému starcovi zohriať sa na zápalu duše mladistvej. Pán Boh vás živ, mladý priateľu, a daj, aby ste vy boli osvoboditeľom otca svojho zo všetkej jeho žalosti, aby ste boli chlúbou a potechou jeho i nás a národa nášho!“

„Uslyš Pán Boh!“ zaželal starý Jablonský so sbožným povzdychom.

„Prajem vám na vzájom,“ vetil Peter, „šlachetný muž, aby vaša roztomilá dcérka bola srdcu vášmu v budúcnosti náhradou za všetky života vášho boľasti.“

„Za toto sa ja veľmi úctive poďakúvam,“ prehovorila srieborným hláskom svojim Marta, „pekné to želanie, mladý priateľu môj, ale ťažko sa uskutočniť dajúce. Ja som môjmu drahému otcovi len na zármutok, len na starosť. Domov k nemu ísť nemôžem a vo svete šírom čože bude zo mňa, čo bude z chudobnej dievčiny?“

Otec Javornický zamyslel sa, otcovi Jablonskému slzy zahraly v očiach, ale Peter kárave slovil k malomysľnej Marte:

„Dobří sa zlostných nebojá,
Čo by sa jich báli?
Bôh má zbroje, svet bez zbroja,
Velký Bôh, svet malý!“

„Pravdu máte,“ riekol Javornický, „mladý môj priateľu. Pán Boh pomôže. Hľa, ja som ťa už bol oplakal, Marta moja milá, poklad môj jedinný! Už si mi bola na veky ztratená a milý Pán Boh dal sa ti síst s anjelom svojim, s ochrancom svojim, on ťa neopustí, on ťa povedie i na zatým životom.“

„Oj, mamička moja šla mi v čas do hrobu,“ zalkala si Martuška, „ona by ma bola viedla, ošťastnila.“

Čelo šlachetného Javornického zakalilo sa a v očach sa mu zas zperlily slzy. I Jablonský starý si zpomenuť na nebohú manželku svoju a Peter na matku, čo div teda, že nastala tichá smutná prestávka, v ktorej

si manželia dobré manželky a syn s dcérou drahé matky smutným bôlom duše spomínali.

„Požehnaná nech bude pamiatka matiek našich,“ prethol bôlne ticho Peter, „ale nie na to sme sa sišli, aby sme smútili, plakali a ocháblí; my sme do tohoto tichého lona tejto chalupy preto zavítali, aby sme si v nej odpočinuli, aby sme sa v nej k ďalším bojom života posilnili, otúžili. Nechajme minulosť, patríme do budúcnosti!“

„Ale jaké že sú naše plány pre budúcnosť?“ pýtal sa Javornický, a bolo mu poznať, že otázka táto bola výrazom špejnej jeho starosti.

„Dušou mojou to už preletelo. Mne sa budúcnosť naša živo pred oči ducha môjho postavila. Čo sa má týče, ja od svojho predsavzatia, trebars sa i okolnosti naše tak veľmi zhoršily, neupustím. Slabý to duch, čo sa priam dočasného nepriaznivého sostavenia okolností zlakne! My musíme vytrvať. Ja budem študovať. Spolieham sa pomoc Božiu a na svoje sily, že sa mi, trebars som bez imania, lekársky beh môj dokončiť podarí. Mám po ruke francúzštinu, tá mi bude pomáhať. Môj dobrý otec pôjde so mnou do veľmesta. Pracovitému človeku nájde sa ešte výživa snadno.“

„Ja som hotový, synu! Bôh nás neopustí.“

„A Marta,“ počal Peter hovoriť ďalej.

„A Marta?“ pýtal sa tejže otec.

„Tá so svojou hrou na fortepiano vo veľmeste tiež sa neztratí.“

„Kam to myslíte, mladý priatelu? Moja Marta má ísť do Pešte, do veľmesta. Do Pešte osamelá deva! Neslýchaná vec! Len v panskom kaštieli bola ešte, a čo jej hrozilo! Bojím sa na to i pomyslieť!“

„Však nepôjde sama, pôjde s mojim otcom a so mnou.“

„Odpusťte, milý priatelu, ale . . .“

„Ale to sa nesvedčí mladému dievčaťu, chcete povedať? ako mojej verenci sa jej svedčiť bude.“

Marta sa zapálila a otcovia sa zadivili.

„Ano, prosím otce o ruku vašej dcéry. My sa chceme zasnúbiť v tej nádeji, že o niekoľko rokov spojení budeme pred Božím oltárom.“

„To je predčasný krok.“

„Naše srdcia si porozumely.“

„Ty teda miluješ, dcéra moja?“

Marta ukryla tvár svoju na srdci otcom a slzami vrelymi kropila ruky jeho.

„Čo riekate k tomu, otče Jablonský?“

„Čo mám hovoriť, pane Javornický? Naše deti sa náhodou a ja hovorím, že Božím riadením sišli. Keď sa rady majú — a je to vôľa jeho — načo by sme my mali odporovať?“

„Podajte si ruky, deti moje. Pán Boh vás požehnaj! Usilujte sa obe, deti moje, aby ste seba vždy hodnými boly a nám utrápeným rodičom raz radosť a potechu priniesly.“

A rodičia deťom požehnali a deti sa objaly pred nimi slúbiac si, že sa po druhýraz až vtedy objímu, keď u cieľa svojho, blízko oltára stáť budú.

Oj, jaká utešená bola Marte tá biedna chalupa! Jakým biednym zobrákom proti nej zdal sa jej byt kaštieľ, ktorý opustila, ten kaštieľ, v ktorom opravdovej ľúbosti neznali, v ktorom pod nádherou a skvosom tie najmizernejšie duše sa skrývaly, tá najhnusnejšia mravná nahota väzela.

Stála síce Martuška ešte pred neistou a tmavou budúcnosťou; ale mala už vymerený cieľ života. A tak sa cítil byť šťastným i Peter Jablonský.

Otcovia zostali v chyži radíť sa a mladý párik vyšiel do zahradky. Chatrná bola tá zahradka, ale Petrovi sa tak zdalo, že ten park kaštiela je len smetiskom proti nej. Ten park, to ráj hriechy, zahradka táto ráj nevinný, nebeský. Hviezdičky sa boly zjavily na nebi, tak pekne sa všetky usmievaly, ale jedna z nich bola najkrajšia. Práve dve dolu na zem padly. Také padlé hviezdy boly mu Melanie. Nie, tie nemaly sa skvieť na oblohe jeho života, na nebi jeho srdca. Najkrajšou hviezdou preň bola pri ňom stojaca Marta. Tej patrilo život jeho.

* * *

V kaštieli Völgyessyovskom stály dcéra a matka proti sebe.

Z Pešti vrátili sa Völgyessyovci prv, ležby sa kto bol nazdal, bo tá zpráva, že

vychovávateľ a spoločnica spolu sa vzdialili, priskorila návrat panstva. Pán Völggyessy náramne lutoval oddialenie sa vychovávateľa, lebo k tartličke a polovačkám sotva kedy tak dobrého spoločníka už nájsť si trúfal. Aladár bol chorý, hovorilo sa, že veľmi lutoval za svojim dobrým vychovávateľom; no, my to lepšie vieme, čo bolo vo veci.

Matka Melania stála dnes proti dcére svojej. V rozpakoch byly obe. No, matka sa preca prv premohla.

„Ja tých nevďačníkov, dcéra moja drahá, dám stíhať. Ja jich budem prenasledovať, ja jich obžalujem, ja sa na nich vypomstím.“

„To nsmieš urobiť, mama moja! Tým bys len sebe a dobrej povesti domu nášho škodila.“

„Prečo by mala taká bagáz nad nami vífaziť?“

„Nezabúdaj, maminka, že tá bagáz ta môže na celý život i so mnou kompromitovať.“

„A síce?“

„Zabudla si na ten famósný výstup....“

„Mlč! Ty si zaľúbená!“

Obe sa zamlčaly. Z nemého mlčania vytrhlo jich klopanie na dvere. Dnu vstúpila oznámená pani s dcérou. Bola to matka, prišla odporúčať dcéru svoju za spoločnicu, keď predošlá odišla.

Jako sa to tí ľudia priam všetko dozvedia!

Po krátkom dorozumení sa bola nová spoločnica menom Antonia Szikszay prijatá. Ano, ona to bola, nevlastná sestra Martina. Jej matka navzdor manželovi zaviedla ju do toho panského domu za spoločnicu, z nehož Marta bola odišla.

Zlostná macocha Martina prišla na tú myšlienku, jako sme videli, že svoju vlastnú dcéru zavedie na dosavadne miesto Martino. Nedalo jej to pokoja, ona sa musela na samom mieste dozvedieť, pre jakú príčinu Marta miesto svoje opustila. Z druhej strany chcela svetu dokázať, že tam, kde Marta vydržať nemohla, tam jej milovaná dcéročka bude blaženou a so ctou obstojí. A týmito dôkazy chcela i pred otcom i pred svetom docela zničiť ubohú Martu. Vífazoslavne navrátila sa pani manželka Javornického An-

tonia do školy Javornickej. Celá obec vedela, jako ju i s dcérou v kaštieli dobre prijali, jako jej je dobre, jako sa tam vzdeláva; ale spolu i to, jaká naničhodná a planá bola Marta, čo všetko za kúsiky vyviedla, jako ju museli odprášiť. Kto chcel, veril jej to všetko.

Tak sa stala nástupníčkou Martinou v kaštieli Antonia. S Melaniou ťažko jej bolo žiť. Tá nepotrebovala spoločnicu, lebo najradšej bývala o samote, najradšej sa zabávala čítaním kníh, ktoré bol vychovávateľ Peter Jablonský nechal, i hrávala si na fortepiano i storáz deňne tú melancholickú:

„O ihr Augen,

O ihr blauen,

Ihr verursacht mir nur Schmerz!“

Antonia v krátkom čase o svoju veliteľku slečnu Melaniu mnoho sa nestarala. Aladár nebol tej letory, čo jeho pani matka a jeho slečna sestra. Tieto nevedeli Petra, jemu pri Antonii snadno bolo Martu zabudnúť. Antonia bola šumná a veselá deva. Nebolo pri nej tej vážnosti, tej zádumčivosti, čo pri tamtej. Antonia bola samý život, samá veselost, samý žart. Čo div, že Aladár na Antoniu okom svojim hodil?

Ubohej slečne Melanii i to ostatné jej potešenie vzali. Otec Petra Jablonského zavítal jedného dňa do kaštiela. Prišiel pre veci synove i Martine a ukázal panstvu plnomocenstvo od oboch.

Pán Tomáš Völggyessy s pani manželkou jednoduchého muža toho, jakonáhle sa dozvedeli, žeby bol otcom Petrovým, vďačne prijali. Na to veru ani on sám nerátal.

„Ale povedzte nám len, milý pane Jablonský, povedzte, prečo nás ten váš pán syn opustil? Veď sme ho my všetci radi mali.“

„Mne je to veľmi divné, že slavné panstvo príčinu odchodu jeho nevie.“

„No, verte mi, človečku,“ ujistoval pán Tomáš, „ja som bol celkom prekvapený, keď som sa dozvedel, že pán vychovávateľ tak mne nič, tebe nič odišiel. Ja by som preca len rád vedieť príčinu.“

„Ale, duša moja,“ poznamenala zapálená pani manželka jeho Melania.

„No, srdce moje, ja bych to rád znal.“
Pani Melania bola v rozpakoch.

„Veď to pani baronka najlepšie znat bude,“ poznamenal jednoduchý muž, otec Petrov.

„Divno, srdce moje, a ty si mi preca povedala, že sama nevieš príčinu tú. Jako je to?“

Melania odvrátila sa.

Pán Tomáš krútil hlavou, ale tým nezmuďrel. Všetko mlčalo.

Otec Jablonský naložil veci syna svojho a spoločnice Marty na voz a pánom Tomášom Völgyessym odovzdaný výplatok pre oboch nesúc sebou, tešil sa, že je to veru ešte viac, lež na cestu všetkým do Pešti.

Za odchádzajúcim Jablonským so slzavým zrakom zierala slečna Melania. Ach, veď jej ten tvrdý človek odvážal jedinú jej potechu — knihy Petrove!

Uradostnený čítal raz otec Javornický list od dcéry svojej z Pešti, bo dcére jeho milovanej dobre sa tam vodilo.

Zlostná macocha dobre závistou a zlostou nepukala, bo s jej dcérou Tónikou to bolo naopak. V ťažkých okolnostiach dokázala bola Marta, že je deva šlachetná, deva bojom k víťazstvu idúca. U Tóniky bolo to naopak. Ubohá mati len teraz zbadala, že kto inému jamu kopá, sám do nej upadá, že nemala dcéru svoju pustiť do panského domu, že

tým pokutovala len sama seba a na celý život nešťastnou urobila dcéru svoju.

Tónika vrátila sa z panského domu domov v takom stave jako starozákonná Dina do domu Jakobovho. Do školy nebola ani prijatá, táto nová Margareta Faustom svojim mladým opustená, jej prítulok bol vo mlyne. Tá pani suseda mlynárka, čo otcovi Javornickému nedávno bola veštila, že nad svojim ztrateným pokladom, Martou, keď sa mu raz domov navráti, nebude mať žiadnej radosti, bo že ten poklad jeho milovaný utratí zo svojej ceny, bola teraz opatrovatelkou takého pokladu, čo ztratil na celý život cenu svoju...

Teraz by bol býval rad na Javornickom, aby sa bol z potupy a nešťastia padlej nevlastnej dcéry svojej, ktorá jeho milovanej Marte voždy na zrade bola, nahrával; ale to nie spôsob duší šlachetných. Srdce jeho úprimne žalostilo nad nekalou udalostou touto.

Pani Antonia bola bez seba. Každý deň išla raz do mlyna a každý deň bola nešťastnej dcére vo vlasoch. Celá obec to vedela a jako to už býva, jedni sa nad tým tešili, iní zarmúcovali. Od žien ale a diev neraz bolo počuť okolo mlyna Javornického na tým väčšiu bolesť Tónikinú spievať:

„Nebola to žena,
Ale bola dievka,
Bodaj nenosila
Zeleného vienka!“

(Pokračovanie nasleduje.)

Tri znelky z „Vieroslavína.“

Z pozostalých rukopisov *Mil. M. Hodžu.*

323.

Morový prúd mohamedských časov!
Kto z tých Geniov¹⁾ ho zahalil?
Od Martella do včerajších časov
Cára, čo tak za to zaplatil.
Prúd, čo nim driek Europy sa triasol,
Nad nim zloboh žiarlivo sám zásol,
Že svet Kristu toľký uchvátil.

¹⁾ „Vieroslavín“ spieva o všetkých genioch národov europejských.

Životný prúd Krista krve, tela
Zkazu tú len od nás odvrátil;
Bo tu sila srdca jeho vrela,
Tu je vlast a duša jeho celá.

324.

Vše mi duch sa žialom rozohnevá,
Že vždy Moslem pánom Siona;
Vše mi v duši valom zazunieva
Surma borby väčšej ozonná;
Nikdy sa mi z mysle nepodieva

Slovo, čo vám kráľom Tasso spieva
Pod zástavou kráľa Buljona.
Za prázdny hrob ste tam bojovali,
Aby v plnosti tej zákona¹⁾
Lásky z Krista verne ste sa snáli,
Geniovia, spólnú v tom vlasť mali!

442.

Z mohýl Tatry, Fatry, Matry vstala
Na srdečné prosby Tatrína,

So dvojkřížom v ruke beh si vzala
Do sveto- a svätoslavína
Slovenčina; veď, by nezkapala,
Rokov štyrosto sa modlievala
Za ňu verná dcéra Čestína.
Priviňte ju, bratia na Vltave!
Pomedzi tú zkaza počína
Na Uhriech beh nebezpečný práve.
Nuž ňou sme my — Vám i matke Sláve!

Kralica.

Povesť zo srbského života.

Od *Felixa Kutlika*.

(Pokračovanie.)

II.

Jako baranča pazravého vlka, tak v okolí Rudníka bál sa každý kresťan Sali agu²⁾. Násilne odnimal on Srbom peniaze a statok, unášal devy, robil všetko ľubovolne, čo sa mu len zachcelo, trápil ubohú ráju každým možným násilenstvom.

Nedávno vymyslel si nový spôsob tríznenia Srbov. Dobré vedel, že každý Srbín jako oko v hlave chráni dcéry svoje pred mravným úpadkom. Aby k nim ľahší prístup mal, dal sa devami kresťanskými obsluhovať, keď do niektorej dediny prišiel. Všade vymenoval z pomedzi devíc kralice, strážnice a zástavnice, ktoré ho vysluhovaly a všetko jemu dľa žiadosti urobiť musely. Kralica musela do pohára víno i rakyju nalievat a Saliho napájať, jiedla donášať, čibuk zapalovať, keď zástavnica so zástavou v ruke a strážnice okolo agu stály. Keď sa aga najjedol a napil, musely si nešťastné devy okolo neho posadať a k potupe svojej a haňbe dedinčanov verejne s nim sa láskat. Keď z dediny nasýtený rozkošami odchádzal, musely ho devy z dediny na dedinu odprevádzať, kde ho už druhé očakávať musely.

Pre tieto čierne skutky nenávidel ho jako vraha (diabla) každý Srbín, najviac ale nenávidel ho Kara Đorde.

Na cestách svojich mal okolo seba množstvo úslužných subašov¹⁾, i nemohli rozhorčení Srbi k nemu pristúpiť a do svojich rúk dostať, aby sa na ňom vypomstili.

„Všetko, čo som chcel, vyviedol som; no Saliho, toho prekliateho vraha, nemôžem do ruky dostať,“ hovorieval junák srbský Kara Đorde.

Bolo krásne ráno.

Do Sušice dobehol Saliho barjaktar²⁾, i zastal na ukonanom koni pred domom serdarovým. Serdar Miloš vystúpil pred svoj domec, aby vypočul rozkaz Saliho.

„Dnes delia³⁾ Sali aga, keď muezzin⁴⁾ tretíraz bude volať veriach k modlitbe, príjde do hniezda vášho. Odkazuje ti, Miloši, že Abela jako kralica, Milena jako barjaktarka, Draga, Jelena, Anna, Eubica a iných dvanásť najkrajších diev čo čestná stráž uvítať a obsluhovať ho majú v Sušici. Potom odprevadia miláčka prorokovho do Rudníka. Dobré vie Sali, že ti je milou strecha konaku⁵⁾ tvojho, preto ti odkazuje, pse neveriaci, aby si rozkaz jeho verne vyplnil.“

¹⁾ Rim. XIII, 10.

²⁾ Sali aga je osobnosť historická. Tu opísaný spôsob tríznenia srbských diev je pravdivý a i v dejepise Srbska zaznamenaný.

¹⁾ Čatníci.

²⁾ Zástavník.

³⁾ Junák.

⁴⁾ Hlásnik na minarete (váži).

⁵⁾ Dom.

Keď subaš Milošovi rozkaz sdelil, pochol koňa a letel von zo Sušice.

„Hrom nech ťa pára i so Salim,“ hromžil Miloš, keď subaš odjazdil. „Čo ten besný vrag chce dnes v Sušici? Či už zabudol na slub, ktorý dal Milutinovi? A jaké device uvítať ho majú u nás! Oj, Đorde, kedy len sprostíš nás zulumfara¹⁾, ktorý ničí mravy a pŕzni devy naše? Či sa snad i ty bojíš zlosti jeho a seba zachovávaš k druhým skutkom? Zrúť len jeho a my jako osvoboditela milovať ťa budeme! Ale svitne už i deň nás a potom beda vám, vy pekelníci proroka živého!“

Chýr, že Sali prijde dnes do Sušice, chytro jako blesk rozniesol sa po dedine. Jedni, ktorí na jeho návštevy privyknutí boli, nedivili sa jeho príchodu; druhí, ktorí lásku živú k svojeti, zlosť v srdci proti vymysleninám Saliho prechovávali, nevedeli sa dosť nadiviť tomu, že Abela, ktorá nikdy Saliho neobsluhovala, má dnes byť jeho kralicou. Vedel v Sušici každý, že Sali, keď mu Milutin život ochránil, slúbil mu všetko vyplniť, čo si len zažiada; on si ale nežiadal od násilníka ničoho, žiadne dary, ale len to, aby si v Sušici nikdy kralice nebral. Aby Sali Milutinovi svoju vďačnosť preukázal, nielen že to slúbil, no ešte k tomu si ho i za poratima vyvolil.

„Turek je neverník.“

„Už zabudol na reč svoju.“

„Blíži sa čas, kde Sali odmenu svoju vezme. Žije Kara Đorde, bič miláčkových vyznavačov.“

Tak hľa hovorilo sa po Sušici o Sali agovi.

A čo Abela? Nemoc sa minula a ona zase milo prekvitala. Len ten, ktorý pozná ružové líčka devine, našiel by na nich nepatrný znak po prestalej nemoci, ktorý ale jej milej tvári pútajúci význam dodával.

„Abela, musím ti agov rozkaz sdeliť,“ hovoril k nej Miloš. „Viem, že je rozkaz Đordov i tebe známy. Žiada od nás, by sme Turkov poslúchali, aby tak v tichosti k povstaniu nás pripraviť mohol. Preto hľa i ty vyplniš rozkaz jeho.“

¹⁾ Násilník.

Žiadosť tá Abelu predesila.

Za času tohoto v Srbsku už nový, Turkom neprajný duch povieval. Zjarmení Srbi, vedení Kara Đordom, ducha volnosti v srdciach prechovávali, preto jeho rozkazy bez rozpakov plnili a vôľa jeho bola i vôľou národa. Đorde, čo jakým nepriateľom bol Sali agovi, aby úmysle svoje k zralosti priviesť a národ k povstaniu všeobecnému pripraviť mohol, vydal rozkaz, že ač je Sali veľký nehodník a nezaslúži len kúsok olova, preča k vôli cieľu, ktorý on vyvieť chce, má byť trpený a vyslúžený. Srbi, ktorí poznali v Kara Đordovi svojho dávno očakávaného osvoboditela, rozkazy jeho držali za nedotknuteľné. Túto okolnosť Miloš Abele pripomenul, keď jej zvestoval, že Saliho dnes obslúžiť má.

„Otče,“ riekla Abela k Milošovi, „poznám rozkaz Đordov, ktorý Abela čo dcéra srbská vyplní.“

Miloš odišiel.

Abela premýšľala o Sali agovi. Jej vznešená duša všetky okolnosti považovala, ktoré prežiť má, keď bude kralicou. Ona znala Turka len jako násilníka, bedára a nečloveka, ktorý tišinu duše si necť a všetky priestupky za hriech nepokladá. Vedela, že ju Milutin u Saliho z každej služby vymenil, preto dnes, keď Sali reč svoju zrušil, poznala, že je Sali podvodníkom.

Milutin nebol v Sušici. Sedel v rade, ktorej Kara Đorde predsedal. Radili sa junáci srbskí o povstaní. Milutin neznal, čo sa deje doma.

Hore Sušicou idú sviatočne ozdobené devy, z ktorých my len Abelu poznávame. Na všetkých devách spočiniť vďačne oko, v jich očiach nevedome zatára sa oko naše. Keď pozdvihneš zrak svoj k Abele, myslíš, že pred tebou milý obraz mámivého sna stojí. Kvietok pestrý pre vôňu, slávika pre spev, matku pre lásku a obetovavosť miluješ. Keď v deve poznáš skromnosť, v očiach pokoru a v rečiach prezradí ti vniutorný svoj život; a jestli poznáš, že jej srdce nemá žiadneho hriechu a jestli vieš, že ona v milencovi svojom svoj život nachádza: vtedy k takej deve úcta sa zrodí v srdci a ty nevedomky miluješ. Taká bola i Abela.

Mladý drotar.

Č
de
Ru
pr
otr
pr
pá
na
a
Sle
po
hr
po

oč
ha
zle
ro
v
vir

me
len
mi
a
ok
do
sa

né
č
sa
se
na
vy
jaz

ag
dí
vý
dl
sv
tic

kt
de
pr
ná

Sušičania vykukávajú z domov, aby videli devy, ktoré pred Sušicou uvítať a do Rudníka odprevať majú Sali agu. Žiaľ jim premáha srdce, keď vidia, že jich devy sú otrokyňami Saliho. Všetky ukrutnosti Srb premôže; keď ale na deťoch svojich vidí páchať hriech, tu, aby bôl neprežil, vrhá sa na nepriateľa, život svojim životom vykupuje a tak — skoná. Ale Turek posvätnú lásku Slovana k svojeti nezná, a keď zručá škvrnami pokoj Slovana, hovie si bezstarostne v brlohu hriešnosti a jeho svedomie ospravedľňuje a potešuje zákon falošného proroka.

Naše devy stoja už pred dedinkou, kde očakávajú Sali agu. Ani nevedia, že dravý havran zničiť jich môže: veď nezná Srbkiňa zle myseľ o nekom. Len tolko z rozprávok rodičovských znajú, že je Sali aga hrozný; v čom ale hrôza jeho záleží, to jejich nevinné duše neznajú.

Jako by každá s dušou vlastnou zamestknaná bola, tak všetky devy dúmajú; len niekedy vzdych, ktorý jakoby v srdci už miesta nemal, vyletí zo srdca jich bojazlivého a kto to vie, kam zalieha. Abela vše blúdi okom tou stranou okolia, ktorou sa Milutin domov vrátiť má. Kládie ruku nad oči a díva sa a čo oko hľadá, to sa vidieť nedá.

Sprievod Sali agu prebudil devy z trapného sna. Rozlieha sa údolím spev srbský, čuje sa i dupot kopyt koňských. Tu zjaví sa Srbkyňa so zástavou, ktorú devy zo susednej obce so spevom nasledujú. Za nimi na vraníkovi, ktorý pyšno si vystupuje, jazdí vyžitý Sali aga, rudnícky násilník. Za Salim jazdia subaši, nemo nasledujú pána svojho.

Devy, ktoré po Sušicu sprevádzaly Sali agu, zastaly pri Abele a jej družkách, i nemo dívaly sa na sestry svoje. Sali dobehol k novým králicam, ktoré keď videly pred sebou dla mena známeho násilníka, uprely k zemi svoje oči. Sali díval sa na Abelu. Táto stála ticho pred katom srbskej mravnosti.

Subaš prestrel koberec na trávnik, na ktorý si Sali sadol. Na to subaš podal jednej deve zástavu, druhej krčah s rakijou a Abele prázdnu čašu. Keď deva do čaše z krčahu nápoj lievala, triasla sa ruka Abelina.

„Kralica,“ usmial sa a riekol k Abele milostne Sali, „ty zem napájaš a nie pána svojho. Podaj mi čašu, odmením ťa a sám sa napojím. Tak huryska ¹⁾ milá!“

Abela začervenala sa, vzdychla a pozrela na priateľky svoje, ktorým závidela, že je jich služba o veľa ľahšia.

Len čo vyprázdnil Sali čašu, už vstal, sadol na koňa svojho a vydával rozkaz subašom. Všetko to tak chytro dialo sa, že si v tej chytrosti zámery Saliho zpozorovať mohol. Keď aga ešte nečo zamrmal na subašov, pristúpili dvaja k Abele a chytili ju za ruky.

„Kralica moja,“ riekol Sali aga k prestrašenej Abele, „ty na alogonovi ²⁾ mojom sprevádzať budeš do Rudníka pána svojho. Poď teda hore ku mne, zornica moja.“

„Ago, kralice ťa pešky sprevádzajú a nie tak, jako to odo mňa žiadaš!“

S takou dôraznosťou vyslovila Abela reči tie, že Sali v nich rozkaz a nie prosbu počul. Pekelná myseľ agova skrotla; i neprosil Abelu, by ho na koni sprevádzala, veď novú sieť pripravil už pre Abelu, do ktorej ona pešky sama išla.

Subaši pustili na pokynutie agovo devu, a posadali na svoje kone.

Sali dal rozkaz k pochodu.

Devy bez spevu viedly Saliho cez Sušicu do Rudníka.

Večerom vrátili sa z Rudníka sušické devy k rodičom svojim — bez Abely.

III.

Sú obrazy, ktoré ľudské oko nenávidí; sú dni, ktoré nemilé pamiatky v srdciach našich vzbudzujú; sú násilensťvá, ktoré ničia česť, pokoj srdca a života; sú hriechy, ktoré otravou páchnu: všetko to, ba ešte viacej vidíš v tých krajoch, kde nad Slovanmi olovené srdce Turka panuje.

On sa ti mieša do náboženstva, ničí ti dom a statok, škrtí deti, przní devy a živého ťa katuje, tvojich mrtvých hroby otvára. Každý spôsob násilia zažil a prežil Srb.

¹⁾ Rajska devica.

²⁾ Kôň.

Nuž a načo sú páste Srbinovi?

Keď daktorý smelší junák, vojvoda alebo náčelník proti katom sa pozdvihol, aby si svojej ochránil, hneď Turci rozťiahli siete, do ktorých padnúť musel a v nich zahynul. Keď daktorá obec na zdierajúcich haračliov¹⁾ sa oborila a jich rozohnala, bola subašmi prepadnutá a zpalená, deti do ohňa metané, ženy a starcovia na koly postrkaní, devy do haremov odvedené. Keď takto Turek slávil víťazstvo, slávil proroka, ctil si príkazy jeho a lotrovstvo jeho bolo vychválené.

Tak vyzeralo to v Srbsku okolo r. 1803.

Jako po búre pokoj, po žalosti radosť a po zime jaro nasleduje: tak zjavil sa v trapných časoch v Srbsku muž Petrovič, prezvaný Kara Ďorde, mstitel nepravdy, vodca ľudu kresťanského a postrach miláčkov prorokových. Muž tento ocelistý nepodľahol zlosti agov, veď jeho ruka a moc vyššia chránila a dala mu moc oslobodiť ztrúznených Srbov.

„Bratovi brat, Turkovi rat“²⁾, zvolal po Srbsku a hlas jeho našiel v srdciach ztrúznených ozvenu.

Do Orešca pozval pohlavárov k porade, ktorí jednodhlasne za vodcu ho vyvolili.

„Turkov nenávidím, zlosti jich sa nebojím, bičovať a prenasledovať budem našich nepriateľov, ujmem sa prenasledovaných: žiť a mŕť chcem národu.“

Tak hovoril Kara Ďorde v Orešci, kde k budúcej svobode základ bol položený³⁾.

Ešte porada v Orešci nebola dokončená, a o mnohých veciach pohlavári sa ešte radili, pred Kara Ďorda predstúpil jeden najmladší z prítomných, v ktorom my Milutina poznávame.

„Otče Ďorde,“ hovoril smelým hlasom Milutin, „dnes si v našej rade i to hovoril, že všetkým agom, begom a kadym písať budeš, aby Srbov viacej netrúznili. Zpytujem sa ťa, či staré hriechy Turkom odpúšťaš?“

Karova tvár zmačila sa. Otázka Milutinova zbudila v ňom horkú pamiatku. Tušil,

že bude marný snah jeho pokus, keď bude písať agom, begom a na ľudskosť jich upomenie, no myslel, že, jestli by násilníci uposlechli, drahú krv svojho národa vylietav by nemusel.

„Chcem písať tým psom,“ odpovedal Kara rozmrzeno, „no viem, že sa hovorí, že keď vlk zloží starú svoju bundicu, že zase druhá nová narastie a obyčaj nezmení. Tak je to i s Turkami. Preto hriechy staré neodpúšťam, ba i tie trestať budeme. Či je tak, bratia?“

„Tak je, tak!“ zvolali všetci mužovia, len Milutin mlčal.

„Prosím ťa, otče,“ riekol Milutin, „podaj mi list na Sali agu, ja mu ho sám doručím.“

„A čo máš so Salim?“

„Na deň svätého Jána, keď si nás prvýraz k porade bol zavolať do Topoly, kde i ja bol som medzi vami, navštívil Sali Sušicu, odkiaľ kralicami dal sa do Rudníka vypravadiť. Kralicu Abelu, ktorú i ty poznáš, zadržal v Rudníku.“

„Hej, ten násilník!“ zvolal Kara, tak že všetci sa zdesili. „Kolkoráz som ho už dostať chcel, kolkoráz som ho už napadol: vždy jako had sa oslobodil. Nevidíte dnes medzi nami junákov: Gavrilu, Joku, Nikolu a druhých bratov našich, ktorých, jako viete, dal Sali ubiť. Viete, že devy naše ho vysluhujú, ktoré k rozkošiam mu slúžiť musia. Teda i Abela, táto perla dcér našich, je už v jeho moci?“

„Smrť mu!“ zvolali všetci, aby tak Karu v hneve ukrotili.

„Nie tak, bratia!“ riekol Kara. „Kto z vás zavďačí sa mi so Salim, tomu z môjho srdca polovicu dám. A ty Milutine, čo chceš u Saliho? Milenku svoju? Synku, tvoja hoblubica je v pazúroch orla. Možno, že je už pre teba mŕtvá. Nenes teda k nemu i kožu svoju; veď Sali je ukrutník, no s tebou bude nemilosrdne, besne zachádzať, keď zvie, že uňho Abelu hľadáš. Ale i ja chcem, bys šiel do Rudníka, veď v súžení poznávam junákov. Odmením ťa, jestli sa navrátiš so živým abo mŕtvým násilníkom. Pre Saliho máš pištoľ, nie list. S Bohom, daj pozor na seba!“

¹⁾ Vybierač dane.

²⁾ Vojna; je to srbské príslovie.

³⁾ Porada v Orešci je pre Srbsko pamätná.

Z Turčianskych Teplíc do Trenčianska.

Cestopisné náčrtky od *Laskomerského*.

(Pokračovanie.)

Predmier je pre — mier, pre odpočinok, kde cestujúci počas dve hodiny trvajúceho krmenia kuchyňu predmierskeho hostinca admirujú. Tu zmierni skoro každý cestovateľ beh svojej príležitosti a oddá sa do prímeria žalúdočného. Mestečka Predmiera vynikajúce vlastnosti nie sú mi známe. Rovné okolie jeho je úrodné. Roku 1848 v decembri utekajúci honvédi z Čatce utiahli sa sem dvaráz. Toho času bol tu farárom starušký J., prirvzenec cisárskej strany. Dlho po revolúcii vychvaľoval cisárskeho starého generála Šimoniča jako pobožného, ktorý u neho ubytovaný pred spaním klakol si k posteli a dlho sa modlieval. Keď boli u neho honvédi ubytovaní, pýtali si od neho s hroznou kliatbou nápoj a pokrm. To pomútilo staručkého kňaza veľmi. Keď išiel po víno do pivnici, dával svoj hnev písaním na javo. A čím viac bol nahneváný, tým vyššie vypískoval a skladal celkom nové hnevo-arie, čo samopašných honvédskejších dôstojníkov veľmi zabávalo a tým viac k pitiu dobrého vína ponúkalo. Chudák, dobrý starček, už nepíska, jako i mnohí z tých, čo si písať dali, tiež už písať prestali.

Na juhu od Predmiera čnejú do blakytu strapy Sulovských brál. Suľ znamená soľ a mená tomu podobné nachodia sa vo všetkých krajoch Slavian-sveta, jako na pr.: Sula, potok v Rusku, Sulín v Šariši, chýrny dobrou mädokysou, atď. Sulovské vrchy nie sú vysoké. Predmiersky hostinec obnáša 906' nad hladinou morskou; Sulovské vrchy majú 2142' výšky. Vrchy tie sú podivné svojou podobou a skladom skál. Orograficky vyzerajú tie skalnaté strapy tak, jakoby sa podzemný obor driapal bol na povrch zeme; ruky, ktorými si rozkálal v brale škáru, mal už von vystrčené, keď mu jich zaklopilo, i z kamenely a obrovské prsty ostaly mu zmeravené do výšky trčať. Kameň je eocenový vápenný konglomerát, jaký sme a to veľmi pekný v Podskalí videli. Tie rozlične

pretvarujúce sa figury, jaké tento mrvivý kameň predstavuje, rozprestierajú sa až dolu do doliny a sú bohatou látkou romantických kombinácií. Vídat tu vo výške 800' od mora to, čo v krajoch Alpov leu vo výške 3000—4000 pozorovať možno. A či som ja bol tento podivný zjav prírody z blízka obzerat? Nie. A prečo nie? Tri roky býval som vo Viedni a na sväto-štetfanskej väži som nebol; odkladal som to vše a vše na druhýraz. Tak stalo sa i ohľadom Sulovských brál.

Kto z Predmiera na lavom brehu doliny do Sulova preísť chce, musí preísť tri kopce a tolko jarkov. V prvom kopci nachodí sa ľahký mrvivý slinec s mnohými hrčami sphaerosideritu; v druhom rade kopcov vyskytuje sa bohatý na korally vápennák; v tomto vápennáku jestvujú: *Rhynchonella plicatilis*, *Rhynchonella latissima*. Za slincom pred samou Sulovskou dolinskou bránou rúti sa pod tie eocenské bralá nummilitový (peniažkový) vápennák.

Predmier je teda centrum, kde pohybujúci sa pendul cestovateľov zo Žiliny do Trenčína a naopak sa zastavuje. I my sme sa tu táborom rozložili a povedať môžeme, že dostali sme sa do dobrých rúk. Kým nastoleno bolo, čo dlho netrvalo, vystrel som sa na pohovku, oddajúc sa básnickému sneniu o hričovskom hrade. Tu ma čosi veľmi a vše väčšmejš začalo do pravého boku, na ňomž som ležal, klať. Nasledoval nepokoj a zdýmanie z mojej, strach a kvílenie zo strany mojej opaternej polovice, ktorá už chcela dákeho Aesculapa o pomoc volať, lebo v boku zle nedobre. Práve v čas ešte tiahnem skúmvavou rukou v bok, kde ma tak klalo, a tu vytiahnem z pravého vačku náprsníka dva končité dotieravé zubošparcháče. A odstranením tých prestalo na skutku nebezpečné klanie. *Sublata causa tollitur effectus*.

V žalúdku majúč vyprázané kurčatá, v očiach drzé Sulovské zápole, vychádzali sme rovinou z Predmiera.

Na ľavo nás za Váhom leží mestečko Bytča. Čo do očí najviac bije, je zámok bytčiansky, židovský cmiter a Popperova parná píla, ktorá obklopená legiou klátov a kopami narezaných dosák valne sa kúri. Môže sa jej zo štice kúriť, keď toľko dreva pohltne. Nechajme tohoto nového lesného molocha a venujme pozornosť starému, historicky známemu zámku.

Bytčiansky zámok stál dávno, ovšem v inej podobe, ako teraz, a možno že skorej lež hrad Hričov. Jako teraz stojí na svojom mieste, zväčša obnovil ho Fraňo Turzo r. 1581, jako to dokazuje nápis na hlavnej väži.

Keď nám takto hrad bytčiansky pred očima leží, urobíme niekoľko poznámok dejepisných o ňom. R. 1462 bol majiteľ Bytče istý Korbel, ktorý s Talafúzom, Zelenkom a Komorovským (liptovským) znepokojoval Žilinu. Slavná Turzovská rodina pokojné, skvelé, tak jako i búrami knísané časy tu žila. Michal Telekeši, veľkopanský zbojník a pán hradu Lednice, chlap srdnatý, smelý lúpil a zbíjal okolie vzdor zákazu kráľa a stavov. On, keď valašský vojvoda cisárovi Rudolfovi pre pokoj a priateľstvo drahocenné dary poslal, prepadol komonstvo, ubil ho a dary odviezol na Lednicu. Krajinským zákonom a stavom vycieral zuby. Na to, keď ho stavy vyobcovaly, zrobil si žart a šiel Turzu v jeho hrade bytčianskom prekvapiť a prestrašiť. Nuž ale prekvapil seba. Turzo posadil ho dal, kde sa mu nepriam ľúbilo a vydal ho pravomocnosti, na čo potom Prešporku pan Mišo Telekeši o hlavu kratším sa stal a to r. 1601.

Roku 1605 zaplavily Bočkajovské voje okolie, oblahli a olúpili mestečko. Veliteľom tohoto vojska bol jakýsi pospolitý Slovák — jako tamten vyššie hore spomenutý Slopnianský, pôvodom roľník — menom Biely Stríc. Stríc bol, jako vtedy obyčajne surový síce, ale veľmi udatný človek, čo vtedy bolo najväčšou cnosťou. Kastellanovi hradu, vidiacemu surmu okolo hradu, padlo srdce do sáry a otvoril brány. Pán Stríc vyčistil dokonale hrad, vypratall všetko, odniesol so sebou veci v cene asi 80.000 uh. zlatých, čo v ten čas pre malého kráľa veľa bolo. Hneď po uzavrenom pokoji rany hradu bočka-

jovcami učinené skoro zase sa zahojily. Tu vydal Turzo dcéru Judithu za Ondreja Jakušiča. Svadobné hody trvaly vraj za rok — až do krštenia. A hostia k svatbe povolani prekostovali sa za celý rok. Roku 1616 starý pán umrel a máme dáta, že nielen svadba, ale i kar s veľkou nádherou vydržiavaný bol. Nebudeme asnaď nudnými, keď udáme jiedlopis tehďajších pohrabných zkormútených žalúdkov. Strojilo sa na pohrabnom kare: volov 10, teliec 43, jahniat 144, husí 341, kúr 691, moriakov 12, kuroptov (jarabky) 103, 2 tetrovy, 2 jeleni, 1 srna, zajacov 27, prasiec 28, šfúk 55, kaprov 169, pstruhov 100, jalcov 750, úhorov 150, korausov 40, slančov 600, druhých rýb 100, vajec 1600, syra 4 centy, soli 1 cent, bielej múky 100 kýl, druhej múky 108 kýl, múky na torty pol ôsmej kyly, na pečivo múky 2 kyly, slaniny 8 pôltov veľkých, masti 54 holbí, masla 29 funtov, mädu 28 holbí, lojových sviec — no tie sa nejiedly — za 12 zl., oleja 103 funtov, vínneho octu 6½ okoví, pivového octu 2½ okoví, vína 235 okoví, piva 114 okoví, ovsy 366 kýl, sena 60 fúr, slamy 100 fúr. Tolko sa tam pojiedlo a toľko sa tam popilo a ten hrad ešte stojí a prepevne stojí. Škoda, že nenie udano, koľko papáčov sa tam súčasnilo a na jaký dlhý čas, aby sme mohli objem tehďajších žalúdkov s našimi porovnať. Ešte v tom čase pohrešujeme veľkú rubriku terajších kuchýň, naše zemiaky. Kto by teraz toho objemu Kana-Galilejskú hostinu vystanoviť vedel, mohol by sa pevnou nádejou kochať a zásluhy mať, že bude vyvolený do snemu. No jakokoľvek, ale to už neboly žalúdky, lež cedilá, v tých časiach, keď ešte ani žalúdkový Goelis prach neznaľy.

Teraz prinútený som oči zpusťiť z tejto gastronomickej pamätnosti a keď prebrodím ramená rozvláčeného Váhu, biele piesočné jeho obruby, prebehnuť plitké vodorovné sighthote, kam práve namáhava z tohoto brehu strmým prúdom rožný statok sa brodí — octnem sa zase na mojom cis, na ktorom stojím, vlastne a správne po ktorom sa vozím. A táto hrud zeme je hora Oblazov. Cesta predtým viedla ponad horu, po najvyššom kopci medzi Žilinou a Trenčínom; teraz pre-

kopali ju bokom, strmým brehom ponad Váh. Tým sa síce cesta ukrátila a menej príkrou stala, ale stala sa nespohľadivejšou. Voda podmýva brehy a breh je mrvina slincová opuka (Mergelschiefer), do Turonienu patriaca; vodou rozmočená zpušťa sa do Váhu, kde ho voda unáša. Stavajú mu hrádze, všakové hate, ale sa breh hatíť nedá a nesie sebou i hradsú cestu, ktorá nielen vše druhých vozíť, ale i sama vozíť sa chce; popukaná je na viac miestach a vála sa dolu. Dľa jej geologickej podlahy tá na tom mieste, tak jako je teraz, nikdy pokoja mať nebude a pobere raz sebou i toho tam nešťastne vysadeného cestára. Item je to taký malý odlesk krajinsko-töferskej železnice.

Ponechajúc dolinku z prava od cesty vedúcu do Hrabového, kde sa Ammonites ronyanus nachodiť má, a druhú do Hlbokého, ktorých obcí prvé dómky z hradskej cesty vykukávať vidno, zpušťali sme sa umeleckou, ale pohyblivým základom vynikajúcou cestou na rovinu mimo Podhradia v pravo na boku ležiaceho — do Dolného Hričova.

Tu hľadali sme pána farára Fr. Nemčeka, ale posiel do Trenč. Teplíc zmyť prach telesnej obielky.

Okolie Dol. Hričova i z ohľadu historického i prírodopisného je zvlášť pamätné. Ponevác prírodné poklady staršie sú, lež tie ľudskou rukou stavané a už i zapustené, pripomenieme prvej tam tie.

Jako sa od Hričovského Podhradia dolinkou ku spustlému hradu hore ide, stojí na lavej ruke z hradskej cesty dobre viditeľný, pre štrk odkopáný bielo-žltý vápennák; v ňom nachodia sa skameneliny: Vincularia grandis, Ananchytes ovata, Spondilus striatus, Pyrula sp. a Nantilus danicus.

Patrí teda tento útvar ku Senonienskému. Na kriedu nasleduje útvar eocenský, predtým už spomenutý sulovský vápenný konglomerát. A na tomto drsnatom kameni smúti jakoby s nim srastený upadlý síce, opustený, ale i v rúmoch ešte vždy hrozný hrad Hričov.

Či úsadlina okruhlíc (Gerölle) v okolí H. Hričova z trefohornej doby pochodí, to dľa učeného nášho Dion. Štúra rozhodnuto nenie.

Medzi sredními kopcami vyniká jeden strmý, trhaný, drzý, prevýšený len pozadnými pilkatými stenami sulovských zápol a na tomto k lomu vhodnom sekanom vrchu vystavili davní dobrodruhovia, ktorých kosti už tiež kdesi v konglomerátoch trčia — podstati a okoliu úplne zodpovedajúcu pevnôstku Hričov. Kto ju prvý staväl, neviem. Baron Medniansky povedá, že dejepis prvého jeho majiteľa menuje Jána Kiliana, bývalého kastellána bytčanského hradu, avšak ktorého roku, to ten krásnopisný romanopisec neudáva. Tej som mienky, že Hričov dávno skorej jestvoval. Za kráľa Andreja r. 1233, jako nám to náš pilný historik Štefan Hyroš povedá, menovali sa obce liptovské pod Šturcom (Nižná a Prosrednia Revúca) Hričková. Zajímavé je tiež, čo nám podáva náš dejopisný bádateľ, archivár Kremnický Pavel Križko. On vykotal v tamojšom archíve, že jakýsi Ramzolon — Ramzova volá sa i jedna dolina na Čiernom Hronci — Tatármi z Hričova vypúdený prešiel do Turca, kde Belom IV. za utrpené ztraty statkami odmenený bol, kde on plodný súc, počiatky mnohočetných terajších turčianskych zemianskych rodín založil. Nič nepreháňam, keď poviem, že i otázny Ramzolon prvý na Hričove nepanoval. Istotne je Hričov starý zub historický. Za Kilianom nasledovala v majetku Hričovského rodina rytierska Lahár. Povešť nesie o Laharovcoch, že boli suroví, zbojnickí. Avšak tieto povesti pri hradoch len pričasto sa opakujú, ba bývajú stereotypné. Lahárka stala sa bezdetnou vdovou. Sused lietavský, Fraňo Turzo, mal už vtedy tú túžbu jako teraz potentáti, menovite poslední Napoleon, prirodzené hranice svojej krajiny vždy v susedovej vlasti hľadať. Prirodzené hranice teda lietavské v hričovskom panstve rozšíriť žiadavší mladý pán uchádzal sa o ruku od neho staršej Laharky. Ale porekadlo hovorí: „stará žena, mladý muž, hotová je pračka,“ preto ona ruku mu nepodala, ale prijala ho za syna, a či za čo, s tým dodatkom, že jak s ňou dobre zachodiť bude, že mu celé panstvo poručí. Král k tomu privolil. Túžobne očakával Turzo splnenie testamentu. Keď ale jeho mamička, čerstvá jako orech, do toho eocenského vápna

zahryznúť nechcela, dal ju poctivý „synák“ zdrapiť a do temnice sta bláznivú zatvoríť, kde chudera po dlhom trápení umrela. Baron Medniansky píše, že ho svedomie trápilo a z hradu vyhnalo, hrad že zpusnul. Mních, ktorého jako karhatela vraj žalárovat dal Turzo, vyrástol pred bránou a tam stojí po dnes kamenelý. Kto neverí, nech ta beží, ešte ten mních v skutku leží a či stojí.

Nedivím sa týmto bájkam, lebo hrad tak jako i okolie svojou pikantnosťou nútia obrazotvornosť ku romantickým rozzímaniam.

Zátočná rovina medzi Dolným a Horním Hričovom romantickými výbehmi starého hradu rozíhranú myseľ odvádza k pokojnej prítomnosti domáceho krbu, k haluškám a

klobásam, ktorým obyčajne krásne kapustné sady tohoto okolia za fundamentálnu podstatu slúžiť môžu. Ba i prosaický hrach svojim pestovateľom vďačným sa tu stáva, sypajúc ovšem lepšie dividendy než nejedna sporiteľňa svojim účastinárom poskytuje.

Od Hričova vedie chodník kopcami do Žiliny, o moc kratší než cesta, ktorá za H. Hričovom Váhom o breh pritisnutá, chúlštive sa vinie, ohradená do kopca pevne stavanou zdou. Spomenutým chodníkom sviatočne, zväčša bielo odený vonkajší ľud putoval na odpustky do Žilinského kláštora, i zjavil sa nám jako malebný prídavok ku romantickému okoliu.

(Pokračovanie nasleduje.)

Nad Baltom.

Cestopisné obrazy.

Podáva J. L. Kello.

VI.

Na palube „Mövy.“

Cestovanie na mori je pôvabné a zánimavé, ale len do istého času a pri peknej, tichej, jasnej chvíli. Vôbec všetko má svoj bod nasýtenia, za nim nastúpi nudnosť. Stará definícia času hovorí, že je čas nepretrženosť jednej za druhou nasledujúcich zmien; čím teda táto rýchlejšia, tým je čas relatívne kratší, v odpornom páde zdĺhavejšia a nudnejšia. No a už nič sa tak v krátkom čase neprezre, jako kontinuita zmien otvoreného mora. Jeho inposantnosť, ktorá pri prvom pohľade urobí na človeka mohutný dojem, zmení sa v krátkom čase na večnú jednotváornosť a toto večné jedno je práve, čo potom nudí.

Dlho prechodil som sa po perrone Frederik-havna v Kodane. Dúmal som o svojom vzdialenom domove — o milom Slovensku.

Parník „Trave“ bol už o jednej po ľudni v pravom slova smysle „našpikovaný“, tak že nemohol som viac dostať kartu. Moja omrzelosť vystúpila na najvyšší stupeň. Stál som pri zavretej už kasse jako omračení. Zamyslenosť nepomáhala. Cenká sa raz. Myslienka, že musím ešte jedných 24 hodín tu

čakať, zatriasla mnou mrazive. Mne podobných „nešťastníkov“ vždy viac a viac sa sbieralo — ale kassa neotvárala a neotvárala sa. Pre každého to bolo síce malheurum, ale pre mňa vari najväčším. Situácia to nebárs rozkošná. Mnohí z mojich spoluosudníkov ubierali sa k nižiemu mostu. Rád bych sa bol od nekocho dozvedel, prečo to, ale prekázala mi nevedomosť dánskej reči. Pustil som sa teda i ja za nimi. Poštový parník „Rostok“ bol na odbíjaní. Mnohí volili tento ďaleký obchod, mne nebolo možno. Vrátim sa nazpät. Na perrone pri „Trave“ stála hromada jarabateho, podobne mne zklamaného obecnstva. Bolo už pol tretej a ešte nezvonilo sa ani len druhýraz. V obecnstve panoval hluk, krik a zmätok. Veliteľ „Travy“ ubieral sa do písarne prístavného riaditeľstva. Keď sa vrátil, prehovoril niekoľko slov po dánsky, čomu pravda ja nič nerozumel, i nastalo malé utíšenie. Zvonilo sa druhýraz, ale obecnstvo bolo nápadne ticho. Kassa znovu sa otvorila a mnohí z čakajúcich vymieňali si karty. Čo to malo znamenať, nemohol som sa nijak dopýtať.

Pri chvoste „Travy“ zastal parník „Möve“ a obecnstvo hrnulo sa dnu. Pýtam sa kassira

o vysvetlenie. Darma. Neznal nemecky. To do nevytrpenia. Popri mne prešiel kapitán „Travy.“ Dobre že som ho naďapil. Vlúdne vysvetlil mi vec, že „Möva“ najatá je ním k výpomoci, a určená, aby zbývajúcich ešte cestovateľov preplavila do Lübeke. Nevie, či v náhlosti nezabudol som sa mu poďakovať za správu; ale to znám, že vymenenie karty a usalašenie sa v „Möve“ netrvalo od troch menšín. Boly tri hodiny, keď po dumnom hvízdani zmrdaly oba parníky železnými chvostami i krájaly tiché vody prístavu. Pre hustú hmlu bol chatrný výhľad, ale ja ani netúžil za ním; bol som zmrazený a ztrápený. Okolo štvrtej hodiny začalo všeobecné rúšanie sa na palube. Bledo-zelené tváre mnohých začaly krmiť morské rybky svojim ešte v Kodani užitým pokrmom: bolo mi do smiechu i polutovania. Natrčanie ponad kraje paluby bolo všeobecné -- a tak chytľavé jako epidemická cholera. Opravdový obraz „vyplývania strašného mačka“ a keby na ňom nebolo bralo väčšiu účasť pekné pohlavie, bolo by sa nutno nazdať, že sa človek nachodí medzi samými bratmi z mokrej štvrťi, ktorým prežitie hodiny rozkoše a „splnia“ priniesly do daru „lamentation des chats“, ktorý jeden praktický kandidát medicíny pri svojej doktorskej zkúške definoval, že je „skrže superlatívne absurdívovanie abundujúcich fluidumquantitativ prokreirovaný in-normal-provisorný priechný stav, general-korporal-mizerabil-slabosťou affiicovaného individua, v ktorom sa na normálnu pohodlnosť aspirujúca naturál-konstitucionálna schopnosť od stomachalno-cerebralpacienciaciarity deliberovať snaží.“

Pred večerom rozstúpila sa hmla, i nastala tichá, pekná, ale chladná chvíľa. To vyvábilo nás do sklennej, na palube pripravenej, na všetky strany svobodný výhľad poskytujucej fajčiarnie. Husté stromoviny Seelandského brehu ustupovaly kam diaľ viac z očí, tiahnuc sa neskoršie len jako úzka dlhá čierna šnóra na ďalekom, západo slnka zčervenalom obzore. Konečne zmizly. Jednotvarné ločkanie vln, monotonné odľukovanie komína a s dumným šuchotom spojené pracovanie stroja, pretrhované rozpravou lo-

níkov a rozkazmi kapitána, ktorý hneď na kormidelníka, hneď na vetrilárov, najviac ale rečnou, na ľavej strane velitelského balkónu pri samom kompasse pripravenou trúbkou na strojníkov povolával, ukladaly ma nejakým zvláštnym, príjemným pocitom do spánka. Zídem dolu a žiadam komôrku. Marne. Kto neskoro chodí, sám sebe škodí. Už boly všetky rozdaté. Ponevác netrpím na somnambulismus, nebolo sa čoho obávať, že vo sne z divanu utečiem. Oprel som teda hlavu na jeho mäkké operadlo, i pochrapkával snom spravdivých. Asi po trojhodinom spánku vystrašil ma z neho strašný úder po mojej „lyšine.“ Skočím jako obarený a pár hromov bolo mi už temer na konci jazyka. Vytrem si oči jednou, chytím sa hlavy druhou rukou, i hladím zadivene na sediacu konča mojej hlavy neforemnú massu, z ktorej veľkého okruhlého objemu trčal jako vranka z heidelbergského suda, ploskatej hlave podobný, výrastok. Po složených na ďaleko od chrpta „brušku“ rukách, ktoré sa na ňom v takte našej lodi podobnom následkom rýchlej rešpirácie zdvíhaly a padaly, poznal som, že to nejaká deformácia ľudskej postavy. Táto, dráždianskemu gazometru podobná massa náležala statnému synovi peknej Bavarie. Krom váhy ohromná táto pivová huba, opravdová podoba Siléma, vyniesla temer celú loď z rovnováhy. Neforemný tento korpus sadol si konča mňa na krížovú stoličku, ale tak, že nedosiahnuc na sedalisko, zostal na vrchu kľačať jako v rástipoch. Ponevác ju však dobre neroztiahol, roztiahla sa pod hrozným tlakom sama a jej ľavým krídlom hlobla ma statočne po črepe. Bolo jedenásť hodín. Stáli sme nad kotvou. Z prístavu vardinborského doniesla nám loď „Daphne“ nových cestovateľov a medzi nimi i môjho statného Bavoráka.

Noc bola pekná a jasná. Magické svetlá vardinborskej a möenskej svetielne mihotaly sa v dialke jako svetlonosy nočnej tmy a tichosti, do ktorých miešaly sa temné svetlá šajek a spev rybárov okolo pobrežia ostrova Möen. V divom šumení vôd vynímalo sa to bájočne. O polnoci stála nám na pravo v bájočnom ohni, jako tien v svetle bengálskom, veľiká čierna škvrna ostrova Falster. Zaní-

mavé divadlo toto vyvábilo nás všetkých krom Bavoráka na palubu. Opravdivé ohnivé more, rúšajúca sa žiarna láva, v ktorej ďaleko na juh ťahaly sa úzke čierne šmuhy tak zvaných „ňoh Falsterských.“ Svetlosť táto pochodí od zástupov malých, pod holý zrak nepadajúcich molluskov, tak zvaných noetilukov, ktoré pohybujúc sa pod površím mora, sviefa temným svetlom, jaké u svätajanských mušiek pozorujeme. To divá krása svobodnej prírody, ktorá i hraníc v svojej činnosti znať nechcejúci rozum obdivuje.

Po polnoci nastúpila predošlá jednotvarnosť. Tisíce hviezd nazeraly sa do tichej morskej hladiny. Raňajšia chladnota shromáždila cestujúcich zase do kajút, kolibajúc ich do krátkeho spánku. Môj sused použijúc moju neprítomnosť a dľa zásady, že je život boj o jestvovanie poťažne pohodlnosť, okupoval moje predošlé miesto a odľukoval si náležite. Jeho rešpektabný cerevisialnej tvarodobe náležajúci „orbis pivarum“ predstavoval rýchly v Jókay-ho „Čiernych diamantoch“ zpomenuť severotočný prítok a odtok, ktorého príčinou, či bola práve vychodiaca poslednia štvrť, či magnetismus, či ale príťažná sila blízkej šenkárne, ponecháme do gastrologie zasvetenejším odborníkom.

Na úsvite zajasalo svetlo ďalekej južnej pevniny. To bolo svetlo travovtockej svetelne. Dumné hvízdanie stroja pozdravilo

vychodiace slnko, znak to, že zamieňať ideme otvorený Balt s nudnými brehami krivotokej Travy; s nudnými, hovorím, lebo na jej brehoch krom trstiny a za ňou na lúkach promenujúceho gravitétneho bociaňa nevidíš nič zanjímavého. Vtok Travy bol dakedy významný prístav pre Balt. Keď sa v novšej dobe rieka Trava s nesmiernym nákladkom umele upravidelnila a jej koryto natoľko vyhlbilo, že lode 16' hlbokochodu veľké, ktoré predtým tu kotvit a nakladať musely, dnes až do mesta pred samé temer nádražie plaviť sa môžu a keď mesto v niekdajších priekopách, ktoré tvorily v sredoveku jeho opevnenie, stvorilo dva veľké prístavy pre parné a vetrilové lode, zanechajúc v Trave prístav len pre drevné, preniesla sa celá lastadia dnu do mesta a vtok Travy krom morských kúpeľov ztratil pre námorniu plavbu a pre Lübek všetok význam a je v stave nápadne degradatívnom.

Trstina je kam diaľ hustejšia. Pri chatrných, z polovice v nej skrytých dedinkách kolíšu sa priviazané člňôčky na parníkom zbudovaných vlnách. Nad blízkyimi maličkými lesíkami krúžia z oboch strán hajná škrieklavých vrán, medzi čo mieša sa vresk vysokohletajúcich plujiek a konečne i hlboký bariton nášho parníka, ktorý ešte raz zahne vôkol hodného záhybu, i vtiahne do Lübeckského prístavu.

FEUILLETON.

Obrázky zo starého sveta.

Podáva *Daniel Šustek.*

II.

„Čím hrniec navre, tým i páchne,“ hovorí naše porekadlo. Vo mne vrela túžba, abych vidieť mohol široký Boží svet, bol som už i cestovaním napáchnutý a preto premýšľal som v mojom milom Tyrolsku, jako bych čo skôr i juhovýchodné kraje Európy navštívil mohol. Vôľa bola, chybely — peniaze, jedna z najhlavnejších podmienok k na-

stúpeniu cesty. Pán Boh obdaril ma stálym zdravím; robotu mal som v Merane stálu; platený bol som od kusa dobre a preca ťahal ma to neodolateľne do sveta. I drhol som sa v pravom smysle slova v dielni, škrváčil som, abych len najskôr čo najviac zarobiť a odložiť mohol. Za poldruha roku mal som peknú sumičku usporenú. Čas k odcestovaniu určil som si na 25. august 1870. Ponevác toto už tretíraz robil som v Merane,

bol som tak známy tu a v okolí jako „starý peniaz;“ i nemohol som len tak s „daj Bôh šťastia, buďte zdraví“ odcestovať. V Merane bol som členom ohňo-hasičského spolku, čo luterán bol som členom i katolíckého tovarišského spolku, ba i členom výdelko-robotníckého spolku. Slušnosť požadovala, aby som sa všade jako poriadny člen odobral. Lúčenie, najmä v spolku poslednom, bolo veľmi dojemné. Predseda zvolal valné zhromaždenie a držal primeranú dlhšiu reč, v ktorej medzi iným povedal: „Pánovia! Jedon z najpilnejších členov nášho spolku lúči sa od nás, lúči sa od svojich spolučlenov. Neukrotiteľná túžba volá ho k odcestovaniu do ďalekých východných krajín, aby obohatený zkúsenosťami stať sa mohol užitočným členom ľudskej spoločnosti. Nech že teda cestuje v mene Božom, nech ho ruka Všemohúceho sprevádza na suchu a na mori a ochraňuje v každom nešťastí, aby dopriano mu bolo trnistými cestami cez búrky života naísť prístav pokoja.“ Poďakoval som sa za túto preukázanú česť, i prial som spolku mnoho zdraru. Členovia vypravovali ma pod spolkovou zástavou na nádražie. „S Bohom!“ privolali sme si vzájomne a vlak rušal v južné strany.

Sme v Triente. Mesto toto leží v južnom Tyrolsku a je veľmi pamätným pre cirkevný snem, ktorý tu r. 1545 zasadal. Trient leží v krásnom vrchovatom kraji. Po kopcoch rozprestierajú sa vinice, z ktorých utešené letohrádky sa nám usmievajú. Zvláštno spomenutia zasluhuje katedrálny chrám na „Piazza grande“ (veľkom námestí) sa nachádzajúci. Pred týmto veľkolepým chrámom je veľká studňa z červeného mramoru krásne vystavená, striekajúca z „vodných panieniek“ vodu do vysoka. Na vrchu studne stojí pohanský bôh vody, Neptun, s veľkými železnými trojzubými vidlami v ruke. Počet obyvateľstva páči sa na 18.000, ktoré vo veľkej väčšine italskej národnosti patrí a viac na juh jako na sever „kuká.“ A či viete prečo? Na juhu je — „Unita Italia!“

Prešli sme cez Roveredo do Benátok. Čiastočne poobzeral som mestá Veronu, Vicencu, Padovu. Utešenou krajinkou sú vám to tieto Benátky! Nie div, keď večne mladá

táto krajinka považovaná bola za skvelú perlu na korune Habsburgov. Hej, ale drahá to bola perla! Udržiavanie jej stálo milliony a milliony. A čo by len to! Ona požadovala i tisíce a tisíce ľudských životov. A preca prišlo to, čo prísť malo, že ju Rakúsko vzdor svojim víťazstvám r. 1866 ztratilo. Kommasaciou národov ani milliony peňazí, ani najlepšie a najpočetnejšie zbroje prekazif nie sú v stave!

Dňa 4. septembra r. 1870 bol utešený večer v Benátkach. Na utešenom námestí sv. Marka, ktoré čo do veľkoleposti parížskym „Place de la concorde“ prirovnať môžem, prechádza sa množstvo ľudu rozličného stavu, veku a lósu. Italiani dľa prirodzenej povahy štebotajú jako švitorné vlastovičky. Väčšina prechádzajúceho sa zástupu patrila vyšším triedam, lebo robotný ľud o tomto čase nevychádza, aby sa zabavil, lež jie si v svojich komôrkach oblúbenú polentu. Veď ani v rajskej Italii bez práce nemávajú koláče! Pomedzi toto množstvo panstva prechodil som sa i ja — slovenský remeseľnícky „vandrovník.“ Nuž a prečo že bych i nie? Veď som i ja pánom, veď kto sa o svojom groši na dakolko sto mil dlhú cestu pustí, je veru snad tiež pánom?! O čom sa tito rozprávali, neviem, lebo som toho času ešte italiánsky nerozumel. Pred jednou skvelou kaviarňou sedela väčšia spoločnosť mešťanov a vojanských dôstojníkov s novinami v rukách pri ostrej debatte, z ktorej vyrozumel som len slová: Napoleon, Bismark, Wilhelm, Moltke, Sedan, Mac-Mahon. Koho chce Pán Boh potrestať, tomu dá planého suseda. Takíto nebars dobrí susedia boli Napoleon a Wilhelm a v tomto čase práve zkusovali sa, kto je mocnejší; no, veď keby sa len boli sami „pasovali,“ ale ľud, ten nevinný ľud vedený bol na jatku, aby krvácal za — neviem čo.

Na druhý deň ráno podarilo sa mi v jednej kaviarni vyhľadať nemecké noviny, kde hrubými písmenami vytlačené bolo asi toto: Wilhelm telegrafuje svojej Auguste, že dnes (2. sept.) poddal sa Napoleon s 80.000 vojakmi pod velením Mac-Mahona pri Sedane Wilhelmovi, že zložil zbraň k nohám jeho a že bude zdržovať sa na zámku Wilhelmshöhe!

Ach, ach! To vojsko, ktoré roku 1866 malo byť rakúskemu vojsku „na fruštík,“ porazilo „imperatora Europy.“ Jako chytro padla kosa na kameň. Oj, jaký šťastlivý som ja teraz, keď nie som „cisárom francúzskym.“ A teraz jako 24-roční šuhaj nahliadol som, že človek má byť vždy so svojim stavom spokojný a že nemá túžiť po márnosťach tohto sveta; prišiel som k tomu presvedčeniu, že Pán Boh má moc ľudí povyšovať, ale i do

prachu ponížovať. Čo sa potom neskôr vo Francii dialo, je známo. Napoleon bol z trônu zvrhnutý a do vyhnanstva daný, kde i zomrel. Ten ľud, ktorý mu ešte pred krátkym časom privolával „hosannah,“ obrátil sa proti nemu a kričal „ukrižuj ho.“ To nech bude pokynutím pre tých, ktorí sa na umele spravenú väčšinu ľudu odvolávajú a od tejto podporu očakávajú.

Trpký osud.

Bulharská poviedka od *Ljubena Karavelova*. — Rozpráva jedna Nišanka.

(Pokračovanie.)

VI.

Predala som svoj dómok a usadila som sa so svojou dcérou v Srbsku v Bane. Ťažko mi padlo, keď som sa lúčiť mala so svojou vlastou, s poľom a chýzkou. Jakoby mi každý kameňok, každá zelinka bola pokrevnou. Ani podnes nemôžem zabudnúť na svoju zahradôčku, ktorej som sdieľala i radosť i žalosť svoju, ktorá ma tešila v čiernych dňoch. Len ten môže vedieť, jako mi vtedy bolo okolo srdca, koho zastihlo to nešťastie, že musím opustiť svoje obydlie a žiť v cudzine. Nedelko vzal si moju dcéru, opustil vojanský stav a začal pokojný život — otvoril krému. Dorde ostal vojacom. My sme sa presídlili do dediny Bane, ktorá ležala neďaleko hraníc. Tak chodieval Nedelko často do Niša a Pirotu na predaj a na kúpu, čoho potreboval do obchodu. Nedelko časom ostal tu dva týždne, tu mesiac nekdý von z domu. Kedykoľvek sa nazpät navrátil, vždy býval menej veselý, vždy bol smutnejší. Nesmela som sa ho pýtať, čo má na srdci, a Nedelka nechcela; ale keď som zbadala, že pije, že sa opíja, nemohla som sa zdržať, abych sa ho neopýtala:

„Čo ti je, syn môj,“ hovorím mu, „ty nie si viac sebe podobný! Čo sa opíjaš? Pozri len, jako ti vädne žena; chceš ju priviesť do hrobu, chceš ju ubiť, mladú a zelenú.“

„Nemôžem nepiť v takom čase. Myslíš snad, že to robím jako mi srdce ráči? nie,

že bôl srdce moje morí. Keď niet inej pomoci, musím vínom rozháňať žiaľ. A načo mi je taký život? Nenarodil som sa, aby som takto žil. Chceli sme veľké činy vykonať, chceli sme osvobodit' otčinu, chceli sme sa biť, krev nešetrit', a čo sme urobili, jako sme dokončili? Haňbím sa pozrieť do očí svojich milých. Jaký som ja Bulhar, jaký Srb, jaký kresťan! Sám seba sa haňbím! Oj, keby ma nebolo na tomto svete! . . . Treba pomôcť milým a bratom svojim . . .“

„Tys opilý, Nedelko, idz, vyspi sa a potom pobesedujeme si,“ riekla som mu.

„Nie som opilý, mat moja, nemocný som: duša ma bolí, srdce moje smúti. Sama vieš, že naši bratia, naše sestry hynú, naša viera utlačovaná a neverec nohama nás šliape, že sa krik a plač vdov a slabých detí jako oblak prachu k nebu zdvíha. Tu tí Turci a Čerkesi a tam hlásatelia slova Božieho národ hubia a nám vieru utlačujú. Vedzte, mat moja, lepšie je ostrým mečom zahynúť, lež vidieť, jako sa ruhajú našej svätyni. Musíme povstať na junácke nohy a buď zahynúť, alebo svoju rodnú zem očistiť od cudzincov, krvopijcov a každej hanoby.“

Keď to zat' môj povedal, nesmela som ničím odpovedať ani radiť; znala som jeho pevnú povahu, i mlčala som. A Nedelka pokojno hľadela na svojho muža, ani slovíčko nepreriekla, jako by muž hovoril z jej srdca.

Dlho sme mlčali. Nedelko naklonil hlavu na ruku a počal rozmýšľať.

„A vy ste mi ľudia,“ hovoril sám so sebou, „vy ste Bulhari? Vy nie ste ľudia, vy ste Čincari, vy ste baby! Jako som sa len mohol spoliehať na také kukavice! Ťažko národu, ktorý dúfa dačo od bulharských čorbaždijov. Ste vy čorbaždiji krstení, či nekrstení? Či vám život drahší lež viera a svoboda? Viete, že ste synovia bulharského národa a že naši bratia stenajú v putách? Ale čo je vám po tom? Nech si umierajú, len keď vy môžete blažene žiť, keď len vy ste sytí a napití! Prekliate staré lišky, kmetovia, popovia a kaluderovia¹⁾, vy sa nestaráte o svoje stádo, vy ho predávate, kto zaň viac dá.“

„Nedelko, syn môj, či si pri sebe?“ opýtam sa ho, „ty tak hovoríš, že sa strachujem o teba!“

„Neboj sa, matka moja, ja som pri sebe,“ hovoril a vyšiel z domu prespevujúc:

Opusťte i pole i lúčiny,
Zanechajte i ženy i deti.
Starú matku i milú sestričku,
A zatvorte domy, hospodárstvo,
Odpredajte vlnu, tučné stáda,
Plavé kravy, kone a bujakov,
A kúpte tenké ostré šable,
Dlhé pušky a zlaté palasky,
I uderime, brat môj, na Turčina,
I vykúpime čo je srdcu milé,
Vymaníme čo naše drier bolo.
Hore, brat môj, len nech Bôh pomôže,
Za kríž svätý, za zlatú svobodu!

VII.

Jedného dňa prišiel Nedelko veľmi veselý a v ruke držal nejaké písmo.

„Matka drahá! Nesiem vám radostnú novinu,“ hovoril, „asnaď uhádnete, od koho je toto písmo?“

„Od Ďorda,“ riekla som.

„Od brata môjho,“ dodala Nedelka.

„Uhádly ste, ale neuhádnete, čo je v ňom napísano.“

„Prosím ňu, prečítaj nám ho hneď.“

Nedelko otvoril list a čítal:

„Nedelko, brat môj! Najprv ňu prosím, pozdravuj matku a sestru. Ďalej ti mám

¹⁾ Mnisi.

oznámiť, že som sa stal poddostojníkom. Čakajte ma v týchto dňoch. Prijdem vás navštíviť a pozdraviť. V Kragujevaci, dňa 20. februára 1863.“

Veľmi sme sa zaradovali. V našom dome nastala taká radosť, jako v najväčší sviatok. Čakali sme svojho hosťa, ale nemohli sme sa ho dočkať, každý deň tiahla sa jako rok, každá chvíľka jako deň. Prišiel Ďorde Jaký prišiel švarný! Až milo naňho pozrieť bolo! Vojanské šaty svedčili mu, jakoby v nich vyrástol, jako by jich nikdy nezložil. Ja a Nedelka počneme ho prezeráť zo všetkých strán a obracať hneď na jednu, hneď na druhú stranu a on sa zvrтал sem a tam, jako sme chceli a smial sa hlasne.

„A ukáž nám svoju šablu,“ hovorí Nedelka.

„Ale, syn môj, všetko máš pekné, len tá košela či nenie hrubá a nedrie telo; tá ňu tuším veľmi škriabe?“

A on sa len smial.

„Čo sa smeješ?“ riekla som. „Snaď vám kňaz váš nemôže dať tensie košele, a myslím, že je veľmi bohatý.“

„Ty si, matička moja, veľmi smiešna,“ riekol on a zase dal sa do smiechu.

„Ale dajte mu pokoj,“ zvolal Nedelko, „pusťte ho, nech si trochu oddýchne po ceste! Lepšie by ste urobili, keby ste išly a natočily čierneho vína a upiekly pečenku, lež aby ste sa tu rozkrákorily. Hajde, choďte, a my si tu porozprávame, dávno sme sa už nevideli.“

Odišla som s Nedelkou a za hodinu pripravily sme večeru i priniesly vína. Ďorde a Nedelko živo sa rozprávali.

„Hovoril som ti, že je slabá nádej a dôvera v nich,“ riekol Ďorde. „Kňaz chce nám pomôcť, ale jedna vlastovička neurobí jaro. Bol som v Belehrade a počul som všetko svojimi ušima a videl svojimi očima. Nenie dobre tam, kde každý hľadá na svoju kapsu, kde ľudia sa hryzú jako psi a kde každý hľadá bližnemu hlavou zatočiť. Zabudli na svoju povinnosť, zabudli, že niekoľko millionov ľudí trpké slzy vylieva. Kde niet svornosti, niet žiadneho blaha a šťastia. Turci veľmi dobre hovoria, že keď dajú gjaurom

svobodu, ani kone nebudú očesané, lebo každý gjaur chce byť agom lebo bašom a nechce nič robiť.“

„Ty snáď preháňaš, snáď nenie zlo tak veľké, ako sa ti zdá,“ hovoril Nedelko.

„Daj Bôh, aby som sa mýlil.“

„Všetci ľudia sa hádajú a perú, keď nemajú žiadnej práce a keď nečo čakajú a nedočakajú. Pozri na mňa, jaký je život môj? Nijaký! Hnevám sa na celý svet, nie som ani sám so sebou spokojný a prečo? Preto že nemám takej práce, jakú bych si prial, preto že ma srdce bolí, keď vidím bratov svojich stenáť pod jarmom tureckým. Ano, brat môj, mňa zachvátil nejaký jed; on mi žere srdce jako had. Sem jako pokosená tráva a vädnem, ponevác ma vetor neposilňuje a slnko nezohrieva. Iné mi nepozostáva, len ľahnúť a umrieť... Lebo keď čas maríme, čas nepočká na nás! Počneme konať a najde sa už, kto nám pomôže, a keď počneme naraz dielo naše, všetka nesvornosť a spor sa zabudne.“

„A tak teda začneme, začneme,“ hovoril Đorde.

„Podaj mi ruku, Đorde; oj, keby Boh dal, aby týmto dňom počala spása nášho národa od všetkých nehôd, ktoré ho tiskajú. Národ dlho trpel, ale teraz prišiel koniec utrpenia, priaznivá príležitosť je tu. Národ prebudil sa a strašne sa pomstíť bude za krev, ktorú mu vrah vyliat.“

„Daj Boh,“ hovoril Đorde a oba vyšli z domu.

Potom shováraly sa moje deti celé dva dni, ale tak ticho, že nemohol nikto ani slova rozumieť z jich shovoru, a na tretí deň odišli oba, jedon do Kragujevacu a druhý do Pirotu po svojej práci.

Keď Nedelko odchádzal, veľmi dlho pozeral na Nedelku a ťažko vzdychal a niekoľkokrát jej riekol: „S Bohom,“ niekoľkokrát objal a poľúbil.

„Čo ti je dnes?“ pýtam sa ho, „jako bys chcel na kraj sveta ísť, desaťkrát sa lúčiš!“

„Oj, matka moja, kto vie, či sa viacej uvidíme.“ hovoril ticho a pobodal ostrohou koňa. Moje srdce zrazu zachvátil nejaký bôl, ale Nedelka bola veselá, čulá, ona žiadno nešťastie netušila!

(Dokončenie nasleduje.)

Kňažna Milena.

(Vyobrazenie na str. 145.)

Po smrti kňaza Danila I. zasadol Nikita r. 1860 na vladársky černoهورský prestol. Oko jeho utkvelo na svarnej dcére senátora, vojvodu a náčelníka osobnej stráže, Petra Vukotiča, šlachetnej to bystroduchej, štrnásťročnej Milene, ktorú dňa 8. novembra tohože roku za manželku si pojal. Kňažna Milena doniesla mužovi svojmu s láskou svojou i blažený život rodinný. A len taká žena, jakou je Milena, mohla kňazovi Mikulášovi založiť a sporiadať šťastnú domácnosť, že poznajúc skvelý život parížsky, kde niekoľko rokov býval, privykol na jednotvarný život v Cetyni. Veď púta ho tu blažený život rodinný a vernosť národa. Celý národ požehnával šťastný sväzok jich manželský, z ktorého pôvod vzalo niekoľko dcérušiek a následník

trónu Danilo, ktorý sa dňa 17. júna r. 1871 narodil. Žijúc svojej domácnosti, nevyniesla síce kňažna slovanských Spartanov svoje meno na povrch časových udalostí, v ktorých jej vznešený muž stal sa ľudu svojmu hrdinským vodcom, no čo láska k vlasti od nej požadovala, to vykonala dľa vznešeného vedomia svojej povinnosti. Znám je, že po vypuknutí vojny Černohorcov s Turkami Milena, ktorá zo zdravotných príčin v Dalmácii sa zdržovala, hneď na Cetyň sa vrátila, aby v čele černoهورských žien venovala sa opatrovaniu ranených bojovníkov; i nešetiac vlastného pohodlia a zdravia, navštevovala a opatrovala so svojou svokrou i von z Cetyne ranených, tešila vdovy a siroty. Činom týmto vystúpila z úzkeho kruhu domácnosti a za-

slúžila si úctu u všetkých, ktorí prajú víťazstvo zbraniam černo-horským. A rytiersky národ volnej a vrahom Slovanstva hroznej Čiernej Hory hrdý je na matku svoju — Milenu. — Toto je celý jej životopis, kratučký, ako všetkých žien šlachetných.

Mladý drotár.

(Vyobrazenie na strane 156.)

„Maličký šuhájek — na rameně dráty, kam se chudák bere z jara na pochvaty? Na sto hodin projde, na sto nebo dvě stě, chlebík si hledají zmozolené pěstě. Aj, v Čechách, tam blaze, tam dobré bezpečí, tam bratrská srdce a sesterské řeči! Ale jinde, věru, země lásky sirá, tamo se nežije, tam se jenom zmirá. — Nechoď jinam věru, šarvanče můj ladný, kde tvé sladké řeči nerozumí žádný. Tamo bysi zvadnul jako list z javoru, z dálky přinešený do cizího boru. Zůstaň u Vltavy, tam jsou tvoji bratři, a my jedny děti — tvé, slovanská máti!“ . . . Tak prihovára sa český genius mladému, ďalekou cestou unavenému drotárovi. Sadol si pod košatý strom biedny Slovák na brehu zlatonosnej Vltavy. Vo vzduchu nad nim šveholí ptáctvo, vedľa neho šumí valný tok rieky slovanskej. No, o tom mladý Trenčan ani mnoho nevie, lebo myseľ jeho oddala sa celkom trpkó-sladkým rozpomienkam. Oprel si o dľaň svoju tvár, i hladí hore ku modrému nebu a myšlienky jeho zaletujú za lahunkými mráčkami v tú stranu, kde leží jeho vlast, kde „chyžočka jako panenka, okienka jak dve oči, a Váh jej šumné rameno kol bielych

bôčikov točí.“ Tam v neúrodných horách zastavily sa myšlienky jeho na stráni pri takej malej chalupke, „žeby si tie okenečká zakryl svojou dľaňou, žeby mohol nízkym kochom hladieť ku kozubku, žeby ju odniesol celú jak orešnú šupku,“ z ktorej pred krátkym časom noha jeho bola vykročila, aby niesla ho do širokého sveta. Zdá sa mu, jakoby počul matkin hlas, jakoby videl tú jej milú tvár, po ktorej pri jich lúčení tak bohaté slzy padaly. I zadumá si: „Já parobek bédný smutnou bloudím tratí, nikde ani chaloupečky, kam se zrak obrátí. Kdo mne bude dneska skrovný chlebík skýtat, kde budu já neboráček svoji necku pýtat? Sluněčko už sedá, temnota se šíří, kamo sedraná má nožka, kamo si namíří? Tam v horečky mladé nebo v černé grúně? Ach, po moji mamulence srdénko mi stúně. Po mamonce zlaté, milém tatíčkovi; ach, kdo odtad na Slovensko pěšinku mi poví?“ A ďalej nazpät do detských rokov duch jeho sa ponoruje, že krutú skutočnosť netušiac, žije znovu svoj útlý vek. Oj, sni len ďalej, mladík ubohý! V snení tom je poesia života, ktorú surová skutočnosť nikdy ti nepodá!

Drobnosti.

Počet Slovanov. Dľa Budiloviča je 90,365.633 všetkých Slovanov: medzi nimi je 61,199.590 Rusov, 9,492.162 Poliakov, 5,940.539 Srbov a Horvátov, 5,123.952 Bulharov, 4,815.154 Čechov, 2,223.820 (!) Slovákov, 136.000 Vendov a 111.416 Kašukov (ktorí majú svoju zvláštnu spisovnú reč a literatúru). Medzi Rusami je 14,168.288 Malo- a 3,488.600 Belorusov. Väčšina Bulharov priznáva sa k pravoslávii, 30.000 je unitov,

500.000 katolíkov a 400.000 mahomedánov. Medzi Srbmi je 3,023.129 pravoslávnych (vlastných Srbov), 2,407.890 katolíkov (Horváti), 500.000 mahomedánov a 9.520 unitov.

Turecké vypovedanie vojny pred dvesto rokmi. Mahomed IV. viedol vojny s cisárom Leopoldom I. a s kráľom poľským Michalom vojny nešťastné, tak že z trónu zhodený a uväznený bol. Jakú dôveru v seba samých vtedy mali, poznať možno z nasledujúceho

(nevieme či pravdivého) vypovedania vojny: „Z milosti Boha v nebi panujúceho, my Mahomed, boh na zemi, veleslavný a veľmocný cisár Babylonu a Indie, východu a západu, kráľ všetkých pozemských a nebeských kráľov, veľkráľ Svätej Arabie a Mauritanie, rodený, slávou korunovaný kráľ Jerusalemský, vládár a pán hrobu ukrižovaného Boha neveriacich, zaručujeme sa tebe, cisáru rímský a tebe kráľu poľský, svojim najsvätejším slovom, tiež i všetkým tvojim prívržencom i červenému kohútovi v Ríme, kardinálom, biskupom a jich všetkým rôzno-
barvým pomáhačom, že ustálili sme sa na tom: tvoju zemičku vojnou navštíviť a vojskom 1.300.000 mužov peších i jazdných, i s pomocou 13 kráľov tvoju zemičku bez milosti a milosrdenstva kopytami rozšliapať, ohňom a mečom zpuštiť. I rozkazujeme ti, abys' nás v residencii svojej Viedni očakával, kde budeš zfatý. I ty malé kráľovstvo Poľské urob tak. Zničíme ňa so všetkými prívržen-
cami vraždou plnom, ohňom, lúpežou, przením, aby posledný tvor Božský, neveriaci zahubený bol. Veľký, malý zkusí najprv najukrutnejšie muky, i podlahne najhanobnejšej smrti. Malú tvoju krajinku ti vezmem, onú červeného kohúta rozšliapem a všetko obyvatelstvo z tváre zeme zmetiem. Teba i kráľa poľského tak diho živého ponecháme, abys' videl, že dané slovo splnili sme. Tolko na uváženie. Dano v našom majestátnom hlav-
nem a residenčnom meste Stambule, ktoré má 1659 ulíc, 90 nemocníc, 1000 kúpeľov, 999 studní, 120 námestí, 115 verejných budov, 486 hostincov, 1652 škôl, 1600 mlynov a 4122 mešit. Toto veľké a pevné mesto má 560 váží a rozprestiera sa na štyroch mílach plochy. To mesto predkovia moji neveriacim mocou vzali, keď boli drieb deti, mužov, ženy zhanobili a porúbali. Podržíme mesto to i ďalej vám neveriacim psom na zlosť v moci svojej. Dano v našom 25. roku žitia a 7. nášeho všemohúceho panovania. Mahomed IV. m. p.“

Maďarský básnik Petőfi nachodí sa v raju dosiaľ v sibírskych baniach, tak aspoň písali nedávno veškeré maďarské časopisy. Oproti tomu ale spisovateľ K. M. Kertbeny, ktorý

preložil básne maďarského básnika do nemčiny a o osudu Petőfiho dobre zpravený zdá sa byť, písal vo svojej predmluve ku spisu: „Stošesťdesiat lyrických básni Alexandra Petőfiho“ o posledných okamihov básnika nasledovne: „Bolo to 31. júla 1849, keď zúrila u Šigišváru bitka od deviatej hodiny raňajšej až do siedmej hodiny z večera. V bitke tej padol cár pobočník, generál Skariatin; pod Bémom bol zastrelený kôň a celý generálny štáb maďarského vojska rozprášený. V štábu tom nachodil sa tiež Petőfi. V tento nešťastný deň sa avšak nesúčastnil básnik boja, naopak pozoroval priebeh bitky z návršia, ktoré sa zdalo byť pred nepriateľom úplne kryté. Tu odrazu vyrazia Rusi zo zadu a vytlačia Petőfiho a súdruhov na rovinu, kde prechajúci dostali sa pomedzi dve oddelenia ruskej jazdy. Z predku i zo zadu hnala nepriateľská jazda proti nim útokom, tak že Petőfi so svojimi súdruhmi v pravom smyslu slova bol od roz-
zúreného koňstva ruského jazdeckva rozšliapaný. Priateľ i nepriateľ boli potom hodení do spoločného hrobu, v ktorom spočíva až dosiaľ viac ako štyri sto vojakov ruských i maďarských. Obrovský hrob ten nekrášli až dosiaľ žiaden pomník, za to však úcta ľudu javí sa tým, že každý okoloidúci, či priateľ či nepriateľ Maďarov, kladie na mohyľu malú skalku.“

Nález mamuta. Ruský časopis „Náš Vieč“ dostal z Tomska nasledujúcu zaujímavú zprávu o mamute: „Mamuta našli na rieke Kundat pri šorfovaní na 7 rífov od površia, v piesku; čakanom dostali z neho kúsok mäsa so srstou, kožou a masťou, celkom zachovalý, a potom presvedčiac sa, že tam leží ohromný zver, nechali tak robotu. Mäso bolo ružovej farby, ale keď ho vyňali na površie zeme, začalo meniť farvu a tvrdnúť, tak že po niekoľkých dvadsaťštyr hodinách, stalo sa podobným tvrdej bielej hline. Dávali psom mäso, a tí ho jedli, zkušali variť, ale sa neodhodlali ochutnať; — vpustili železný kôl, vierepodobne do vniutorností, a kôl vnišiel celý a nedosiahnul naproti ležiacej strane alebo kostí. Vôbec v tejto miestnosti je pôda vápenistá, a niet pochybnosti, že jej ďakovať sa má zachránenie tohoto predpotopného obra,

ak iste mamuta, lebo byly príklady, že nachodili zuby mamutov v jensejskej gubernii. Gubernátor predpísal baňskému náčelníku vec vyšetřit, ale náčelník nič jasnejšieho neoznámil. Majiteľ baníckeho podujatia má 20—30 ľudí a musí turfy zasýpať, preto je nie rád vynálezu, a medzitým v turfe vystúpila voda, prečo nemožno viacej vyzvedieť aká tam leží massa, treba zpusťiť vodu a priekopa musí byť 5—7 rífov hlboká — k tomu tiež v tento čas vykopávanie zvera nemožno preto, že blíži sa leto a jestli by ho vykopali, to by ho i pokazili, a za druhé v lete odviezť ho niet možnosti: chyťiť sa do tej práce nemožno pred septembrom. Bezpochyby na ten čas pošlú znalca, pod dozorstvom ktorého vykopú zo zeme spomenuté teleso.

O *súatkoch medzi Zulukaframí* podáva anglická „modrá kniha“ daktoré zajímavé dáta: Zprávy z mesiaca novembra 1876 vyprávajú, že kráľ odpravit dal celé zástupy mladých mužov a dievčat z tej príčiny, že prestúpili zákony, jednajúce o uzavieraní manželstiev. Kráľ totiž dľa starého obyčaja nariadi čas od času celým plukom vojakov, aby oženili sa s určenými pre nich dievčatmi, či si toho želajú či nie. Kráľ rozkázal, aby sa oženil v sviatok „prvého ovocia“ celý pluk „Uhloutho“ a „Hloko.“ Mladí mužovia avšak mali všeliké výkrutky a rozličným spôsobom snažili sa obísť rozkaz kráľov. Tento sa rozúrnil nad neposlušným ludom svojim a kázal všetko mužstvo oboch plukov, ako i celý rad dievčat odpravit, mrtvoly pak položiť na verejné cesty, aby byly výstrahou cudzincom, ktorí by sa opovážili jednat proti rozkazom kráľovým.

Najvätsia kniha sveta. Koncom sedemnásteho storočia menoval panujúci cisár čínsky komissiu, ktorá vziať si mala za úlohu, veškeré znamenitejšie diela literatury čínskej sobrať v jedinú sbierku. Za tridsať rokov dokončila komissia svoju prácu a predložila cisárovi čo dôkaz svojej pilnosti dielo, sošávajúce nie menej ako z 6107 sväzkov s titulom: „Kin ting koo, kin too shoo tsech ching.“ alebo „Illustrovaná cisárska sbierka diel starej a novej literatury čínskej.“ Knihu tú, ktorá len v niekoľko exemplároch tu a ta v držaní niektorého mandarína jest, hodlá zakúpiť kuratorium „Britského musea.“

Sultán menuje sa teraz po novom „prekresení“ šejk-ul-islama krátko: „El - Khalif - Abdul - Hamid - Khan - El - Ghazi - Nazr - Ed - Din - Padišah“, čo znamená: Abdul Hamid chán, kalif, víťazný ochranca viery a padišah.

Sekta Šaloputov. Pred nedávnom stál 53-roční roľník Jakub Glebow v Kyjeve pred súdom, súc obžalovaný zo sektárstva, nebezpečného z ohľadov mravných. Glebow bol prednejším členom tak zvaných „Šaloputov.“ Hlavnie dogmata Šaloputov sú asi tieto: Boh nieje iba otec nebeský, ale i pozemský a menuje sa Parfenti Petrovič a býva v meste Tambove. Kristus bol len za svojho pobytu na svete Bohom. K Bohu nedovoľeno modliť sa v chráme či pred obrazmi svätých, naopak, Boh ctený má byť v človeku. Manželstvo Šaloputi zavrhujú, oni obcuju so ženami voľno. Matku božiu, anjelov a archanjelov volia si Šaloputi zo svojho sradu. Jakub Glebow bol uznatý za vinného a odsúdený ku ztrateniu všetkých občianskych práv a k deportaci na Sibír.

Literatúra a umenie.

Slovenský Letopis pre historiu, topografiu, archaeologiu a ethnografiu. Redaktor a vydávateľ Fr. V. Sasinek. Ročník II., sošit 2. V Skalici. Tlačou Jozefa Škarniela. 1877. Obsah: Posúdenie bezmenného notára kr. Belu; Dušenici; Turci na Slovensku; Strečno; Pod malými Karpatami; Cecha krajčirov v Prievidzi; Obliehanie Hustu r. 1604; Listiny Thurzovské; Knihozor; Dejepisné zápisky; Všeličo; Knihoznam. — Od-

porúčame výborný tento časopis nášho veľhlasného historika snažne ct. obecnstvu svojmu!

Almanah „Nitra“ sa už tlačí. I vyzývame ct. obecnstvo naše, aby sa naň čo najskôr u p. Dr. Mil. J. Hurbana (v Hlbokom) (o. p. Szenicz) predplatilo, ponevác neskôr k dostaniu nebude. S dopravou po pošte predpláca sa 1 zl. 56 kr.; študentstvo československé obdrží „Nitru“ po 1 zl. 10 kr.

Národní Hlásnik. Obsah: Pozvanie k predplatkom na druhé polročie X. ročníka „Národního Hlásnika.“ — Horkýže lepšie! — Rusko-turecká vojna. — Ze vraj vyjednávajú o mier. — Rozličnosti. — Hospodárske večierky. (V. Dobrá rada pre vínohradníkov ohľadom opatery viničného kolia.) — Pekelný stroj. — Dopisy. — Obyvateľstvo Kaukazu. — Čo nového v krajine? — Čo nového vo svete? — Dobré rady pre dom a hospodárstvo. — Drobničky. — Najnovšie z bojišťa. — Ceny na trhu. — Listareň. — Oznamy.

V Uhorskej Skalici, tlačou a nákladom Jozefa Škarnicla, vyšiel prvý cyklus sväzočkov „Grošovej knižnice“ pre slov. mládež, obsahujúci nasledujúce ďalšie sväzočky:

Umelkár, čili veselý zábavník z kústovného umenia. Malá 8°, str. 16, cena 5 kr.

Prstenkár, návod ku shotovovaniu prsteňov a obrúček z koňskej srsti. Malá 8°, str. 16, cena 5 kr.

Šteparský kalendárik pre počiatčovníkov v ovocinárstve. Obsahuje 48 obrázkov. Malá 8°, str. 32, cena 10 kr.

Paleček. Humoristický obrázkový týždenník nepolitický. Majiteľ a vydavateľ J. Otto v Praze (Václavské náměstí č. 14). Sešit 1—11. Cena sošitu 30 kr.

Kytice. Sbirka zábavného i poučného čtení pro mládež. Svazek VIII. a IX. V Praze. 1877. Nákladem kněhkupectví I. L. Kober. Malá 8°, str. 129 a 146, cena sošitu 40 kr.

Kytice. Almanah pro mládež československou. Ročník I. Sporádali M. Weinfurt a Fr. Zeman. V Praze. 1878. Nakladatel Fr. A. Urbánek. Malá 8°, str. 138, cena?

Slávia. Románové listy. Ročník III., sešit 1—11. V Praze. 1877. Nakladatel A. Hynek, kněhkupec. Cena sošitu 25 kr.

Homérova Batrachomyomachie čili Žab a Myši vojna. Šestiměrem epickým na česko převděl prof. Hynek Mejsnar. V Táboře. 1877. Tiskem J. K. Franka. Nákladem překladatelovým. 8°, str. 14, cena?

Cestopisná bibliotéka. Sv. VI.: Rožnov, léčebné místo na moravském Valašsku a jeho okolí. Zvláště pro léčebné hosti a touristy popisuje Fr. Bayer. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek, kněhkupec. 1877. 8°, str. 138, cena 1 zl. r. č.

Úplný besedník. Sporádali Jiří Bittner a Jos. R. Vilímek. Sešit I., II. a III. V Praze. Tiskem a nákladem Jos. R. Vilímka. 1877. Velká 8°, strán v jednom sošite 48, cena jednoho sošitu 36 kr.

Stručný všeobecný slovník věcný. (Malý slovník naučný.) Redaktor Jakub Malý. Dílu III. sešit 10., 11., 12. a dílu IV. sešit 1. a 2. V Praze. Nákladem kněhkupectví I. L. Kober. 1877. Cena sošitu 36 kr.

Františka Pravdy sebrané povídky pro lid. Dílu II. sešit 1—3. V Praze. Nákladem kněhkupectví I. L. Kober. Cena sošitu 20 kr.

Listareň redakcie a administracie.

Číslo týmto zakončili sme s Božou a šlachetných slovenských duší pomocou prvý polrok roč. VIII. „Orla.“ Vefactené obecnstvo naše i behom tohoto polroku presvedčiť sa mohlo, že vzdor všetkým prekážkam „casoducha“ na síle a vóli nám nezchádzalo, že sme dľa možnosti plnili úlohu svoju. Aby sme na tejto trnistej ceste i ďalej so zdarom pokračovať mohli, potrebujeme dostatočnú hmotnú podporu zo strany vefacteného obecnstva slovenského. A preto prosíme čo najsuaznejšie všetkých pt. pp. odberateľov, ktorých sa týče, by nám svoje nedoplatky najneskoršie do konca júla láskave doposlali ráčili. Jak našim ct. odberateľom, tak i našim početným spolupracovníkom privolávame: napred k zvelebeniu slovenského krásoumného spisovateľstva! Na zdar!! — P. L. R. v Brne. List Váš čakám. Nedostali ste č. 5? Minulé ročníky sú k dostaniu. — P. J. B. v S. Casopis riadne sa Vám posielal. Ktoré čísla neboly Vám doručené? — P. A. B. v Bpešti. „Annu Danilovnu“ prečítal som. Do nášho casopisu zdá sa nám

báseň tá priveľká; no možno, že ju uverejníme. Casom listovne viac. — P. J. V. v BB. „O.“ nebojí sa púšťať do kritiky. Iná toho príčina! My známe dobre väčšinu ct. obecnstva svojho. Keď sme roku 1873 „Slovesnost“ vydávali, zkusili sme predobre, že obecnstvo naše a menovite i mládež našu kritika nezajúna. Z tej istej príčiny nepodávame ani prísno-vedecké články v „O.“ Ostatné náhľady Vaše ľúbia sa nám. — P. M. St. Semian. Predplatky prišli. Obrazy poslal som Vám. Spokojný ste? Zdravstujte! — J. Š. v R. Teší ma, že i po rokoch nezabúdate na mňa a že nebola marná snaha a práca moja. Pozdravujem všetkých! — x + y. Nebolo možno. Živ a posilňuj tá Boh. Kto za cieľom svojim neohrozene a verne kráča, dosiahne ho. Dostal si všetky dosavadné čísla časopisu? — P. S. B. Hr. v S. Dieky. Keď bude možno navštívím Vás, ale len okolo októbra, vo Vašej „atranskej kolibe.“ Posilňuj Vás Boh! — P. P. D. v D. Zabúdate na „O.“? Na zdar ďalším prácam!

Predpláca sa u redakcie a administracie v Detve (Zólyom megye):

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Štujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obrdzia „Orla., za 2 zl. r. č. Roč. II., III., IV., V. a VI. „Orla.“ možno dostať po 2 zl. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitech, 3¹/₂—4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na štvorke.

Majiteľ a vydávateľ Andrej Truchlý-Sytniansky. — Knihtlač.-účast. spolok v T. Sv. Martine.